

คู่มือ
การช่วยเหลือ
การหนีสินเกษตรกร
โดยใช้กระบวนการ
ทางกฎหมาย

จัดทำโดย

สนับสนุนโดย

มูลนิธิชีวิตไท

สสส

สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

คู่มือ

การช่วยเหลือ

การหนี้สินเกษตรกร

โดยใช้กระบวนการทางกฎหมาย

จัดทำโดย

มูลนิธิชีวิตไท

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

คู่มือ การช่วยเหลือการะหนี้สินเกษตรกร โดยใช้กระบวนการทางกฎหมาย

กองบรรณาธิการ

เพ็ญนภา หงษ์ทอง

โยธิน เนติยากร

ว่าที่ ร.ท.จตุรารีย์ สัจ ศิริชัย

นิธิวัชร โชติรพีภัทรหิรัญ

พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม 2564

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิชีวิตไท (Local Act)

129/250 ซอย 12/1 หมู่บ้านเพอร์เฟคเพลส รัตนาธิเบศร์ ถนนไทรมา้า ต.บางรักน้อย

อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทรศัพท์/โทรสาร 02-048-5465

อีเมล localact@localact.org

ข้อมูลเพิ่มเติม

www.landactionthai.org, www.facebook.com/LocalAct

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

คำนำ

ปัญหาหนี้สินเกษตรกรเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ เกษตรกร ต้องสูญเสียที่ดินทำกิน แม้ภาครัฐจะมีนโยบายแก้ปัญหานี้สินและความยากจนให้เกษตรกร แต่นโยบายต่างๆ ก็ขาดความต่อเนื่องและเน้นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการวางแผนระยะยาวอย่างเป็นระบบ ไม่สามารถช่วยให้เกษตรกรหลุดพ้นจากวงจรหนี้สินและความยากจน (วิทยา เจียรพันธุ์. 2533. หน้า 24-25) ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับหนี้สินที่เกษตรกรประสบอยู่คือการขาดความสามารถในการชำระหนี้ ซึ่งเมื่อพิจารณาสถิติสถานะหนี้ของเกษตรกรในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีสัดส่วนหนี้สินเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นตามนโยบายรัฐบาลในปี 2540 โดยครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนมีอัตราส่วนหนี้คงค้างต่อรายได้ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่จน (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2558. หน้า iii) อีกทั้งเมื่อพิจารณาสถานะลูกหนี้กองทุนของกองทุนต่างๆ ที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ ก็พบว่ามีเกษตรกรจำนวนมากไม่สามารถชำระเงินคืนได้ตามกำหนดเวลา จากข้อมูลลูกหนี้กองทุน ณ วันที่ 30 กันยายน 2557 พบว่ากองทุนที่สนับสนุนสินเชื่อให้เกษตรกร ได้แก่ กองทุนจัดรูปที่ดิน กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร กองทุนปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืม และกองทุนพัฒนาสหกรณ์ กำลังประสบปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพในระดับสูง โดยเฉลี่ยมีสัดส่วนปริมาณลูกหนี้ด้อยคุณภาพต่อปริมาณลูกหนี้คงเหลือทั้งหมดประมาณร้อยละ 38.7 สูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 79 ซึ่งสูงกว่าหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของ ธ.ก.ส. หลายเท่าตัว (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2558. หน้า iv) ขณะเดียวกันข้อมูลจากกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ณ ปี 2561 พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกเป็นหนี้สหกรณ์การเกษตรต่าง ๆ เฉพาะส่วนที่เป็นหนี้มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน มูลหนี้ไม่เกิน 2.5 ล้านบาท รวม 127,180 ราย มูลหนี้รวม 8,180 ล้านบาท (สำนักข่าวไทย. 2561)

การไร้ความสามารถในการชำระหนี้ที่ต่อเนื่องสืบเนื่องมาจากการเงินและกองทุนในภาครัฐ จนไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินของภาครัฐได้อีกผลักดันให้เกษตรกรต้องกู้เงินจากแหล่งเงินนอกระบบมาชำระหนี้กับสถาบันการเงินในระบบเหล่านั้น เพื่อรักษาเครดิตกับสถาบันการเงินในระบบสำหรับการกู้ยืมครั้งต่อไป (มูลนิธิชีวิตไท. 2559. คำนำ) ปัญหาที่ตามมาคือเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้แหล่งเงินนอกระบบต่างๆ เหล่านั้นได้ด้วย จนหลายคนต้องจบลงที่การถูกฟ้องร้องจากเจ้าหนี้ แม้ปัจจุบันกฎหมายจะอนุญาตให้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรับขึ้นทะเบียนหนี้เร่งด่วน ซึ่งหมายถึงหนี้ของเกษตรกรที่ถูกสถาบันเจ้าหนี้ฟ้องร้องดำเนินคดี รวมถึงการถูกบังคับคดี หรือขายทอดตลาด แต่ก็มีเกษตรกรจำนวนมากถูกดำเนินคดีโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือ

เมื่อถูกฟ้องร้องเกษตรกรส่วนมากไม่ไปสู้คดีเพราะไม่มีความรู้ และไม่สามารถหาทนายความไปขึ้นศาลด้วยได้ ทำให้ศาลพิพากษาตามข้อเท็จจริงของโจทก์เพียงฝ่ายเดียว เกษตรกรบางส่วนที่ไปศาลก็มักถูกทนายความฝ่ายโจทก์ให้เซ็นเอกสารประนีประนอมก่อนขึ้นศาล (สมจิต คงทน. 2562) ข้อความในเอกสารประนีประนอมส่วนใหญ่จะให้เกษตรกรในฐานะจำเลยต้องยอมรับภาระหนี้ก้อนใหม่ ที่เกิดจากการนำหนี้ยอดเดิม บวกดอกเบี้ยค้างชำระ บวกค่าปรับจากการผิดนัดชำระ ค่าธรรมเนียมในการทวงถามหนี้ ที่ถูกนำมารวมกันกลายเป็นเงินต้นยอดใหม่ เกษตรกรลูกหนี้จึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบเมื่อต้องตกเป็นจำเลย

ปี 2563 มูลนิธิชีวิตไท ได้จัดทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาด้านคดีหนี้สินเกษตรกรขึ้น เพื่อหาแนวทางและความเป็นไปได้ในการช่วยเหลือเกษตรกรในปัญหาหนี้สินด้วยการใช้กระบวนการทางกฎหมาย โดยตั้งใจศึกษาพร้อมกับการลงมือปฏิบัติช่วยเหลือเกษตรกรจริง เพื่อแสวงหามาตรการช่วยเหลือที่เป็นไปได้จริง และเพื่อเรียนรู้ถึงปัญหาและอุปสรรคในการใช้กระบวนการทางกฎหมายเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร เพื่อวางแผนการดำเนินงานของมูลนิธิ ในการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านหนี้สินต่อไป

โดยคัดเลือกกรณีศึกษาจากเกษตรกรในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ซึ่งเป็นพื้นที่ทำงานของมูลนิธิ อยู่แล้ว พิจารณาจากความเร่งด่วนของปัญหา ความแตกต่างหลากหลายของเจ้าหนี้ ความหลากหลายของรูปแบบการกู้ยืมที่เป็นมูลเหตุแห่งคดีความ ยอดหนี้ และต้องเป็นเกษตรกรที่มีความตั้งใจจริงในการปรับตัวและชำระหนี้ สำหรับกระบวนการศึกษามูลนิธิ เพียงอำนวยความสะดวกในด้านกระบวนการทางกฎหมาย ไม่ได้ให้ความสนับสนุนทางการเงิน มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 4 คน เป็นกรณีที่มีความเร่งด่วนคืออยู่ในช่วงเริ่มต้นของคดีความ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย 2 กรณี โจทก์เป็นเจ้าหนี้นอกระบบและสหกรณ์การเกษตร มีทั้งคดีกู้ยืม และกู้ยืมค้ำประกัน อีก 2 กรณี เป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษามาแล้ว และที่ศาลมีหมายบังคับแล้ว มีทั้งคดีกู้ยืม ค้ำประกัน และจำนอง โจทก์มีทั้งแหล่งเงินกู้นอกระบบ และในระบบที่เป็นสถาบันการเงินของรัฐ

จากกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณี ทีมวิจัยซึ่งประกอบด้วยนักวิจัย 1 คน และทนายความ 3 คน สามารถช่วยในกระบวนการเจรจาประนีประนอมหนี้กับเจ้าหนี้นอกระบบให้มีการปรับโครงสร้างการชำระหนี้ให้อยู่ในกรอบความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรได้ 1 ราย โจทก์ถอนฟ้องกลางคัน 1 ราย เนื่องจากจำเลยร่วมของคดีเสียชีวิต อีก 1 รายสามารถเจรจาทกลงกับเจ้าหนี้ร่วมกับจำเลยคนอื่นๆ ได้ และรายสุดท้ายเป็นกรณีที่คดีเดินมาถึงที่สุดคือศาลสั่งให้มีการบังคับคดีแล้วอยู่ระหว่างการรอการขายทอดตลาด ทีมทนายให้คำปรึกษาเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มในที่ดินเพื่อให้ราคาขายทอดตลาดสูงที่สุด คู่มือการช่วยเหลือภาระหนี้สินเกษตรกรโดยใช้กระบวนการทางกฎหมายฉบับนี้ เป็นผลจากการถอดบทเรียนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้

สารบัญ

หน้าและโครงสร้างหน้าของเอกสาร	1
สถานะหนี้และแหล่งเงินทุน	1
รูปแบบการกู้ยืมที่สัมพันธ์กับคดีความ	3
เอกสารกับการตกเป็นจำเลยในคดีที่เกี่ยวกับหนี้สิน	6
เล่ห์กลเจ้าหนี้	6
การตกเป็นจำเลยในคดีหนี้สิน	9
แนวทางการช่วยเหลือภาระหนี้สินเกษตรกรโดยใช้กระบวนการทางกฎหมาย	10
ก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี	12
การสู้คดี	14
การขอประนีประนอมกับเจ้าหนี้	15
การบังคับคดี	17
อุปสรรคและความท้าทายในการช่วยเหลือทางกฎหมายต่อเกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยในคดีหนี้สิน	19
ภาคผนวก	
กรณีศึกษาและกระบวนการศึกษาเชิงปฏิบัติการ	
กรณีศึกษาที่ 1 เจ้าหนี้ในระบบ	22
กรณีศึกษาที่ 2 โจทก์สหกรณ์การเกษตร	27
กรณีศึกษาที่ 3 โจทก์กรมส่งเสริมสหกรณ์ และธนาคารออมสิน	31
กรณีศึกษาที่ 4 โจทก์หนี้ในระบบ และสหกรณ์การเกษตร	36
อ้างอิง	44

หนี้และโครงสร้างหนี้ของเกษตรกร

สถานะหนี้และแหล่งเงินทุน

หากพิจารณาในภาพรวมแล้วพบว่าแหล่งเงินทุนหลักของเกษตรกรโดยทั่วไปแบ่งได้ 3 แหล่ง ดังนี้

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นรัฐวิสาหกิจดำเนินการด้านธนาคาร มีวัตถุประสงค์เพื่อ “ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหรือครอบครัวของเกษตรกร” (ธ.ก.ส., 2563) ในความเป็นจริง ธ.ก.ส. ให้บริการทั้งเกษตรกรและผู้ที่ไม่ใช่เกษตรกร มีรูปแบบสินเชื่อให้เลือกมากมาย การกู้เงินกับ ธ.ก.ส. ต้องมีหลักทรัพย์หรือหลักประกันให้ธนาคาร โดยอาจเป็นบัญชีเงินฝาก เอกสารสิทธิ์ที่ดิน หรือการใช้บุคคลค้ำประกันก็ได้ มีทั้งการกู้ในลักษณะเงินสด และการกู้ในลักษณะสินเชื่อค่าวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร โดย ธ.ก.ส. จะมีข้อตกลงกับร้านขายอุปกรณ์การเกษตรในชุมชนของเกษตรกร ให้เกษตรกรไปเบิกปุ๋ย ยาฆ่าแมลง น้ำมันเชื้อเพลิง หรือวัตถุดิบอื่นเพื่อใช้ในการเกษตร มีมูลค่าตามยอดเงินที่ตกลงกู้กับ ธ.ก.ส. ไว้ การชำระคืนให้ชำระเป็นเงินสดกับ ธ.ก.ส. โดยส่วนใหญ่จะกำหนดให้ชำระหลังฤดูเก็บเกี่ยวของผลผลิตแต่ละประเภทที่เกษตรกร กู้ คิดดอกเบี้ยตามที่กฎหมายกำหนด

ธ.ก.ส. มีฐานะเป็นสถาบันการเงินภายใต้ พ.ร.บ. ธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 การกู้เงินต้องมีการทำนิติกรรมเป็นลายลักษณ์อักษร และอัตราดอกเบี้ยต้องเป็นไปตาม พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งกำหนดว่าต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี ถือเป็นแหล่งเงินทุนในระบบที่ใหญ่ที่สุดของภาคเกษตร ข้อมูลในปี 2563 พบว่ามีเม็ดเงินสินเชื่อของ ธ.ก.ส. ลงสู่ภาคการเกษตร 1.5 ล้านล้านบาท ครอบคลุมลูกค้า 6 ล้านครัวเรือน ในจำนวนเกษตรกรลูกหนี้ของ ธ.ก.ส. มีกลุ่มที่ชำระหนี้ได้ตามปกติ 72% กลุ่มที่ต้องปรับโครงสร้างหนี้ให้สอดคล้องกับรายได้ 23% และมี 3% ที่มีปัญหาในการชำระหนี้ อีก 2% ไม่สามารถชำระหนี้ได้และอาจต้องตัดเป็นหนี้สูญ (กรุงเทพธุรกิจ, 2563) มีข้อน่าสังเกตว่า ธ.ก.ส. ไม่เคยฟ้องร้องเกษตรกรเลย แต่จะมีโปรแกรมเงินกู้มากมายให้เกษตรกรกู้และปรับโครงสร้างเงินกู้ เช่น การกู้ใหม่เพื่อโปะหนี้เงินกู้ก้อนเก่า ยอดหนี้ก็จะเพิ่มขึ้น

2. สหกรณ์การเกษตร ตามนิยามของกรมส่งเสริมสหกรณ์ หมายถึง สหกรณ์ที่กลุ่มผู้มีอาชีพเกษตรกรรมกันจัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินการร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น สหกรณ์การเกษตรจะให้บริการเฉพาะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกเท่านั้น ผู้ที่ต้องการใช้บริการสินเชื่อจากสหกรณ์จึงต้องขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอ หรือสำนักงานเกษตรในพื้นที่ โดยอาชีพเกษตรกรสามารถเป็นได้ทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง หลังจากนั้นจึงนำหลักฐานยืนยันความเป็นเกษตรกรของตนเองไปสมัครสมาชิกสหกรณ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ได้ ซึ่งการเป็นสมาชิกมีเงื่อนไขเรื่องการถือหุ้นเช่นเดียวกับสหกรณ์อื่น ๆ

สินเชื่อที่สหกรณ์การเกษตรแต่ละแห่งจัดให้บริการสมาชิกอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันตามข้อกำหนดของสหกรณ์แต่ละแห่ง แต่โดยภาพรวมแล้วจะแบ่งเป็น 3 ประเภท ตามระยะเวลาในการชำระเงินกู้ ได้แก่ เงินกู้ระยะสั้น เงินกู้ระยะปานกลาง และเงินกู้ระยะยาว มีอัตราดอกเบี้ยที่แตกต่างกัน การค้ำประกันโดยทั่วไปมี 3 รูปแบบ คือ การใช้บุคคลค้ำประกัน โดยบุคคลต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์ การใช้ทุนเรือนหุ้นค้ำประกัน และการใช้เอกสารสิทธิ์ที่ดินค้ำ

ประกัน เงินกู้แต่ละรูปแบบมีวัตถุประสงค์ในการกู้ที่คล้ายคลึงกันโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในกรอบกิจกรรม 3 ประการ ได้แก่ เพื่อลงทุนในกิจกรรม/กิจการที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรเพื่อชำระหนี้สินเดิม และเพื่อซื้อหุ้นสหกรณ์เพิ่ม อย่างไรก็ตามสามารถพบเห็นได้ทั่วไปว่าเกษตรกรไม่ได้นำเงินที่กู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้เงินจริง

สหกรณ์การเกษตรจัดเป็นสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร การบริหารจัดการต้องเป็นไปตาม พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 การกู้เงินต้องมีการทำนิติกรรมเป็นลายลักษณ์อักษร และอัตราดอกเบี้ยต้องเป็นไปตาม พ.ร.บ.ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งกำหนดว่าต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี การกำหนดอัตราดอกเบี้ยจะมีทั้งอัตราดอกเบี้ยกรณีเงินกู้ปกติและอัตราค่าปรับกรณีผิดการชำระหนี้

3. แหล่งเงินกู้นอกระบบ หมายถึงแหล่งเงินกู้ที่อยู่นอกสถาบันการเงินที่กฎหมายให้การรับรอง เป็นการกู้ยืมเงินที่ผู้ให้และผู้กู้ตกลงกันเอง อาจเป็นการให้กู้ยืมปากเปล่า หรือมีการทำเอกสาร บันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อดีของแหล่งเงินกู้ประเภทนี้คือผู้กู้ได้รับเงินกู้เร็ว ไม่จำเป็นต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน หากกู้ยืมเป็นจำนวนมากพบว่ามีการนำเอกสารสิทธิ์ที่ดินไปให้ผู้ให้กู้ยึดถือไว้ในลักษณะการยึดถือเฉย ๆ ไม่มีการทำนิติกรรมทางกฎหมายจากการที่แหล่งเงินกู้ประเภทนี้ไม่ได้รับการรองรับตามกฎหมายทำให้เจ้าหนี้สามารถคิดดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด และมักใช้วิธีการรุนแรงในการทวงหนี้ ในกรณีที่มีการนำเอกสารสิทธิ์ไปให้ผู้ให้กู้ยึดถือพบว่าเจ้าหนี้จะมีกระบวนการที่ทำให้มีการจดจำนองได้ในภายหลัง แม้จะไม่มีการทำนิติกรรมสัญญาเงินกู้ แต่เจ้าหนี้จะให้ผู้ลงนามในเอกสารมอบอำนาจ ที่ไม่ได้รับวัตถุประสงค์ของการมอบอำนาจไว้ให้ด้วย เมื่อมีการผิดชำระหนี้เจ้าหนี้จะนำใบมอบอำนาจพร้อมเอกสารสิทธิ์ที่ดินไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ที่ดินและจดจำนองเอง โดยยอดเงินต้นที่ระบุในสัญญาจำนวนจะถูกรวมยอดเงินที่ค้างชำระพร้อมทั้งดอกเบี้ยทั้งหมดเข้าด้วยกัน ทำให้เมื่อมีการเปลี่ยนจากหนี้นอกระบบเป็นหนี้ในระบบตามสัญญาจำนวนหลายครั้งปรากฏว่ามียอดหนี้สูงกว่าที่ลูกหนี้กู้ยืมมาจริงในครั้งแรก

สินเชื่อกับแหล่งเงินกู้นอกระบบพบว่ามีทั้งการกู้ในลักษณะของเงินสดและการกู้จากร้านขายวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร โดยเกษตรกรสามารถนำวัสดุ อุปกรณ์ หรือวัตถุดิบที่จำเป็นต้องใช้ในการเกษตรเช่น ปุ๋ย ยา อาหารสัตว์ไปใช้ก่อน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้จึงนำเงินค่าสินค้ามาชำระคืนพร้อมดอกเบี้ย

4. กองทุนหมู่บ้าน เป็นกองทุนของรัฐบาล กำหนดให้สมาชิกกู้ได้ไม่เกินรายละ 30,000 บาท หากต้องการกู้มากกว่านั้นจะมีกระบวนการพิจารณาเป็นรายบุคคล อย่างไรก็ตามเพดานการกู้สูงสุดอยู่ที่ 75,000 บาท หลักประกันการกู้สามารถใช้บุคคลหรือทรัพย์สินค้ำประกันได้ ระยะเวลาในการกู้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการกองทุนของแต่ละหมู่บ้านแต่ต้องไม่เกิน 2 ปี ในหลายพื้นที่เลือกที่จะกำหนดให้ผู้กู้ต้องปิดบัญชีเงินกู้ภายใน 1 ปี และสามารถขอกู้ใหม่ได้ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นคือ เกษตรกรกู้เงินกองทุนหมู่บ้านเมื่อครบกำหนดจ่ายจะไปกู้นอกระบบ หรือสถาบันการเงินอื่น มาในลักษณะการกู้ 1 วัน โดยเสียดอกเบี้ย ในส่วนของหนี้นอกระบบพบว่าบางแห่งคิดดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อวัน เมื่อนำเงินมาใช้คืนกองทุนหมู่บ้านก็จะกู้ใหม่ภายในวันเดียวกัน นำเงินไปคืนแหล่งเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย จากคำบอกเล่าของเกษตรกรหลายรายพบว่าธนาคารออมสินมีให้บริการสินเชื่อระยะสั้นเพื่อนำมาชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านเป็นการเฉพาะด้วย หนี้กองทุนหมู่บ้านจึงกลายเป็นหนี้ระยะยาวที่เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้คืนไม่หมด เพราะเมื่อชำระคืนก็มีการกู้ใหม่ทันที

เหตุผลที่กองทุนหมู่บ้านหลายแห่งวางระบบการกู้ยืมและการคืนในลักษณะนี้ เพื่อรักษาเครดิตของคณะกรรมการกองทุนว่าสามารถบริหารจัดการกองทุนได้ดี ไม่มีปัญหานี้เสีย

รูปแบบการกู้ยืมที่สัมพันธ์กับคติความ

การจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยในคดีหนี้สิน จำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องมองเห็นและเข้าใจรูปแบบหรือโครงสร้างการกู้ยืมระหว่างเกษตรกรกับแหล่งเงินกู้ เพื่อให้เข้าใจสถานะทางคดี และการวางแผนทางการดำเนินการในลำดับต่อไป สามารถแบ่งรูปแบบการกู้ยืมที่มีส่วนสัมพันธ์กับการที่เกษตรกรต้องตกเป็นจำเลยในคดีหนี้สินได้ดังนี้

1. การกู้ยืมแบบใช้บุคคลค้ำประกัน จะพบกรณีที่แหล่งเงินกู้เป็นสถาบันทางการเงินของภาครัฐ เช่น ธ.ก.ส. สหกรณ์การเกษตร หรือกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรต่าง ๆ โดยจะกำหนดให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกจับกลุ่มกันกู้และค้ำประกันกันเอง สถาบันการเงินหรือแหล่งเงินกู้จะเป็นผู้กำหนดให้จับกลุ่มกี่คน บางครั้งก็ 2 คน คือคนหนึ่งกู้คนหนึ่งค้ำประกัน บางครั้งก็ 3 คน หรือ 4 คน โคนเกษตรกรคนหนึ่งกู้ คนที่เหลือจะร่วมกันเป็นผู้ค้ำประกัน ในฝั่งของเกษตรกรจะเรียกการกู้ในลักษณะนี้ว่า “กู้ 3 คนค้ำ” หรือ “กู้ 4 คนค้ำ” แล้วแต่จำนวนสมาชิกในกลุ่ม

การให้จับกลุ่มกู้ในลักษณะนี้ทำให้เกษตรกร 1 คน นอกจากแบกภาระรับผิดชอบหนี้ในส่วนที่ตนเองเป็นคนกู้แล้ว ยังต้องร่วมแบกภาระหนี้ของเพื่อนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเงินกู้กลุ่มเดียวกัน เมื่อมีการผิดชำระหนี้และมีการฟ้องร้อง เกษตรกรที่เป็นผู้กู้จะตกอยู่ในฐานะจำเลยที่ 1 ส่วนเกษตรกรผู้ค้ำประกันจะอยู่ในฐานะจำเลยที่ 2, 3, 4 เรียงลงไป หากในกลุ่มวงเงินกู้นั้นทุกคนไม่มีใครชำระเงินกู้เลย เกษตรกรแต่ละคนต้องเผชิญกับการตกเป็นจำเลยในจำนวนคดีเท่ากับสมาชิกในวงเงินกู้ เช่น กรณีการกู้ 4 คนค้ำ เมื่อเกษตรกรทุกคนไม่ชำระหนี้เลย และถูกเจ้าหน้าที่ฟ้องศาล ทุกคนก็จะมีคดีติดตัว 4 คดี โดย 1 คดี เป็นคดีตกเป็นจำเลยที่ 1 ฐานะผู้กู้ และอีก 3 คดี ตกเป็นจำเลยร่วมในคดีที่เพื่อนอีก 3 คนตกเป็นจำเลยที่ 1 คนละ 1 คดี แต่หากมีบางคนชำระหนี้ บางคนไม่ชำระหนี้ คนที่ชำระหนี้จนปิดบัญชีเงินกู้ของตนเองก็ยังสามารถตกเป็นจำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันให้เพื่อนเกษตรกรในกลุ่มได้ การกู้ในลักษณะจับกลุ่มค้ำประกันเช่นนี้ถือเป็นรูปแบบการกู้ยืมที่ทำให้เกษตรกรตกเป็นจำเลยได้ง่ายมาก แม้จะมีความรับผิดชอบต่อหนี้สินของตนเอง แต่ไม่สามารถไปควบคุมการชำระหนี้หรือวินัยทางการเงินของเพื่อนเกษตรกรร่วมกู้คนอื่นได้ ยิ่งการให้กู้กลุ่มใหญ่ โอกาสตกเป็นจำเลยยิ่งสูงเพราะเพียงแคในกลุ่มมีเกษตรกรที่ไม่ชำระหนี้ตามสัญญา ทุกคนในกลุ่มก็สามารถตกเป็นจำเลยได้ทันที

เมื่อมีการฟ้องร้องในคดีลักษณะการจับกลุ่มค้ำประกันเช่นนี้ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้วและพบว่าจำเลยที่ 1 คือผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่สามารถขอให้ศาลบังคับคดีหรือยึดทรัพย์จากจำเลยจำเลยคนอื่นในคดี

เพื่อมาขายทอดตลาดและชำระหนี้ได้ การกู้ยืมเงินในลักษณะนี้เป็นการขยายหลักประกันในการได้รับการชำระหนี้คืนให้กับเจ้าหนี้ กระจายความเสี่ยงของเจ้าหนี้ไปสู่เกษตรกรทุกคนในกลุ่มแทน จึงเป็นรูปแบบที่สถาบันการเงินของรัฐนิยมทำ แม้จะเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีหลักทรัพย์สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืมได้ตามกฎหมายได้แต่ก็ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับความเสี่ยงมากกว่ามูลค่าเงินกู้ของตนเอง ข้อมูลจากกองทุนฟื้นฟูเกษตรกรระบุว่าเกษตรกรรายย่อยมีปัญหาด้านการจัดการหนี้ที่เกี่ยวกับการกู้ยืมค้ำประกันรวมเป็นยอดหนี้สูงถึงกว่า 5,000 ล้านบาท (โพสท์ทูเดย์, 2560)

รูปแบบการตกเป็นจำเลยในการกู้ 3 คนค้ำ

จำนวนคดีที่แต่ละคนโดนฟ้องจะเท่ากับจำนวนผู้ที่ไม่ได้ชำระหนี้

กรณีที่ 1 ไม่มีใครชำระหนี้เลย

ทุกคนถูกฟ้อง 3 คดี

- คดีแรก ตกเป็นจำเลยที่ 1 จากการกู้ของตนเอง
- คดีที่ 2 และ 3 ตกเป็นจำเลยที่ 2 หรือ 3 ในฐานะผู้ค้ำประกันของเกษตรกรอีก 2 คนที่รวมกลุ่มกันกู้

กรณีที่ 2 เกษตรกร รายที่ 1 ชำระหนี้เพียงคนเดียว

- เกษตรกรรายที่ 1 ถูกฟ้อง 2 คดี เป็นจำเลยร่วมในฐานะค้ำประกันให้เกษตรกรรายที่ 2 และ 3 รายละเอียด 1 คดี
- เกษตรกรรายที่ 2 ถูกฟ้อง 2 คดี คดีแรก เป็นจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้กู้ คดีที่ 2 จำเลยร่วมในฐานะผู้ค้ำประกันเกษตรกรรายที่ 3
- เกษตรกรรายที่ 3 ถูกฟ้อง 2 คดี คดีแรก เป็นจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้กู้ คดีที่ 2 จำเลยร่วมในฐานะผู้ค้ำประกันเกษตรกรรายที่ 2

กรณีที่ 3 เกษตรกร รายที่ 1 และ 2 ชำระหนี้

- เกษตรกรรายที่ 3 ถูกฟ้อง 1 คดี จำเลยที่ 1 ในฐานะผู้กู้ โดยมีเกษตรกรรายที่ 1 และ 2 ตกเป็นจำเลยร่วมในคดีเดียวกัน

2. การกู้ยืม เป็นการกู้โดยมีเอกสารสิทธิ์ที่ดินเป็นหลักทรัพย์ใช้วิธีการจดจำนองกับเจ้าหนี้ การจำนองลักษณะนี้มีการทำสัญญาเงินกู้และจดจำนองที่ดินไว้กับเจ้าหนี้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย กรรมสิทธิ์ในที่ดินยังคงเป็นของลูกหนี้

การทำสัญญาจดจำนองเป็นการสร้างหลักประกันตามกฎหมายให้กับเจ้าหนี้ หากลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ตามเงื่อนไขที่ระบุในสัญญาเงินกู้เจ้าหนี้หรือผู้ให้กู้มีสิทธิฟ้องร้องเพื่อให้ศาลสั่งบังคับให้ที่ดินแปลงที่จดจำนองออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้รับจำนองมีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิในที่ดินที่จำนองมีสิทธิได้รับการชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น หากมีการนำที่ดินแปลงนั้นไปบังคับขายทอดตลาด

การกู้ยืมต้องไปทำเรื่องจดจำนองที่สำนักงานที่ดิน โดยผู้กู้และผู้ให้กู้สามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นไปกระทำการแทนหรือจะไปทำด้วยตนเองก็ได้ นอกจากมีขั้นตอนที่ยุ่งยากแล้ว ยังมีค่าธรรมเนียมในการจดจำนองที่ต้องชำระให้กับสำนักงานที่ดิน ซึ่งผู้ให้กู่มักผลักภาระมายังผู้กู้ การกู้ในลักษณะการจดจำนองเมื่อเป็นคดีความขึ้นสู่ชั้นศาลจะใช้เวลาในกระบวนการทางการศาลนาน เพราะต้องมีขั้นตอนของการบังคับคดี การขายทอดตลาด

การที่เกษตรกรลูกหนี้ตกเป็นจำเลยของคดีกู้ยืมมีทั้งที่โจทก์เป็นสถาบันการเงินภายใต้กฎหมายและที่เป็นเจ้าหนี้นอกระบบ การกู้ยืมกับสถาบันการเงินซึ่งส่วนใหญ่เป็นของรัฐ พบว่าเกษตรกรประสงค์นำที่ดินไปจดจำนองเองและดอกเบี้ยจะเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีทั้งการจำนองเพื่อขอกู้เงินเต็มจำนวนตามราคาประเมินของที่ดิน และการจำนองเพื่อขอกู้เงินในจำนวนที่ต่ำกว่าราคาประเมิน หลายครั้งพบว่าเกษตรกรเริ่มต้นกู้ยืมด้วยยอดเงินที่ต่ำกว่าราคาประเมินของที่ดินที่นำไปเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน แต่ภายหลังไม่สามารถชำระหนี้ได้ สถาบันการเงินที่เป็นเจ้าหนี้จะเสนอให้ผู้กู้เงินเพิ่ม นำเงินกู้ยอดใหม่มาจ่ายหนี้ยอดเก่าที่มีดอกเบี้ยและเงินค่าปรับกรณีไม่ชำระหนี้เพิ่มเข้าไปด้วย การเพิ่มวงเงินกู้นี้อาจเกิดขึ้นหลายครั้งจนสุดท้ายยอดเงินกู้เท่ากับราคาประเมินของที่ดินหรือบางรายพบว่าสูงกว่าราคาประเมินที่ดินด้วย จนเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้และไม่สามารถเพิ่มวงเงินกู้ด้วยหลักทรัพย์ที่ดินแปลงเดิมอีก สุดท้ายถูกเจ้าหนี้ฟ้อง ซึ่งในลักษณะนี้เมื่อเข้าสู่กระบวนการทางการศาล ทำให้ลูกหนี้มีโอกาสสูญเสียที่ดินสูงมาก เพราะสุดท้ายลูกหนี้จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ และต้องถูกบังคับคดี

การจำนองกับเจ้าหนี้นอกระบบส่วนใหญ่พบว่า เป็นลักษณะของการถูกบังคับ คิดอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าคือ การกู้ในครั้งแรกเกษตรกรจะนำโฉนดที่ดินไปให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้เท่านั้น การกู้ในช่วงนี้เจ้าหนี้จะคิดดอกเบี้ยในอัตราสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด และมักอนุญาตให้ลูกหนี้ชำระเฉพาะดอกเบี้ยได้ แต่เมื่อภายหลังไม่สามารถชำระได้เจ้าหนี้จะบังคับให้ทำสัญญาจำนอง ซึ่งยอดเงินกู้ก็มักเป็นยอดเดิมที่เกษตรกรกู้ เพราะสิ่งที่เกษตรกรชำระก่อนหน้านั้นมักเป็นเพียงดอกเบี้ย หรืออาจมีการบวกดอกเบี้ยค้างชำระเพิ่มเข้ามาด้วย ทำให้ยอดเงินกู้ในสัญญาจำนองอาจเท่ากับหรือสูงกว่ายอดเงินกู้เดิม ทั้งที่เกษตรกรมีการผ่อนชำระให้เจ้าหนี้มาบ้างแล้วก็ตาม ภายหลังการจดสัญญาจำนองดอกเบี้ยจะถูกปรับลงมาเป็นอัตราที่กฎหมายกำหนดคือไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งเจ้าหนี้นอกระบบจะคิดที่อัตราดอกเบี้ยสูงสุด

หรืออีกแบบหนึ่งเป็นการจำนองลับหลังเจ้าหนี้โดยเจ้าหนี้ไม่รู้เรื่องด้วย ในการกู้ครั้งแรกเกษตรกรจะนำโฉนดหรือเอกสารสิทธิ์รูปแบบอื่นที่แสดงการถือครองที่ดินมาให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้ แต่เจ้าหนี้จะให้ทำหนังสือมอบอำนาจไว้ด้วย โดยไม่ระบุว่าจะมอบอำนาจให้ใครทำอะไร ต่อมาเมื่อเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้เจ้าหนี้ก็จะนำหนังสือมอบอำนาจนี้ไปจดจำนองเองโดยที่ไม่ได้แจ้งเกษตรกร ซึ่งจะมารู้ตัวก็ต่อเมื่อถูกหมายเรียกจากศาลในคดีผิดสัญญากู้ยืมจำนอง

จะเห็นว่าการกู้ยืมถูกเจ้าหนี้นอกระบบนำมาเป็นเครื่องมือในการทำให้การกู้ยืมที่อัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดกลายเป็นการกู้ที่ชอบธรรมตามกฎหมายแต่บนความเสียเปรียบหรือไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับฝั่งเกษตรกรผู้กู้

เกษตรกรกับการตกเป็นจำเลยในคดีหนี้สิน

สาเหตุหลักและเกือบจะเป็นสาเหตุเดียวของการที่เกษตรกรถูกฟ้องร้องจากเจ้าหนี้ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงินของรัฐหรือเจ้าหนี้นอกระบบ คือการไม่ชำระหนี้ตามที่ระบุในสัญญาหรือตามเงื่อนไขการกู้เงิน โดยส่วนใหญ่จะขาดการติดต่อกับเจ้าหนี้ไปเลย หรือบางรายพบว่ามีหนี้สินจำนวนมาก ครั้งมีการชำระเงินก้อนใหญ่สักก้อนหนึ่ง แต่นั่นก็ไม่เพียงพอแม้แต่จะชำระค่าดอกเบี้ย ยอดเงินกู้จึงไม่ลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้นเพราะดอกเบี้ยและค่าปรับเพิ่มตลอดเวลา

เล่ห์กลเจ้าหนี้

การไม่สามารถชำระหนี้ได้ของเกษตรกร นอกจากเกิดจากปัจจัยของฝั่งเกษตรกรเองแล้ว หลายครั้งพบว่าการถูกเจ้าหนี้ทำให้ตกอยู่ในวังวนหนี้ไม่จบไม่สิ้น จากการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้พบว่าเจ้าหนี้ทั้งใน

ระบบและนอกระบบต่างมีวิธีการให้ยอดหนี้เพิ่มสูงขึ้น จนอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ หรือการแปลงหนี้ในระบบที่ผิดกฎหมายให้เป็นหนี้ในระบบที่ถูกกฎหมายเพื่อให้สามารถฟ้องคดีเกษตรกรผู้กู้ได้ กลายเป็นประตูดังที่เปิดช่องให้เจ้าหนี้สามารถยึดที่ดินได้ ตัวอย่างที่พบเช่น

1. **สนับสนุนการกู้เงิน** ส่วนใหญ่พบในกรณีของการกู้จำนอง ในกลุ่มเจ้าหนี้ที่เป็นสถาบันการเงินภาครัฐ โดยในครั้งแรกของการกู้เกษตรกรจะกู้ตามจำนวนเงินที่ต้องการใช้จริง ซึ่งต่ำกว่าราคาประเมินของที่ดินแปลงที่นำโฉนดไปจำนอง ภายหลังเมื่อเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ เจ้าหนี้ก็จะแนะนำ โฉมหน้าให้กู้เพิ่มในวงเงินที่มากขึ้น โดยนำเงินกู้ใหม่ไปปิดยอดเงินกู้เก่าด้วยเหตุผลว่าเพื่อให้ดอกเบี้ยยุดดิน (โดยไม่พูดถึงการที่ต้องชำระดอกเบี้ยของวงเงินกู้ใหม่) และยังเหลือเงินใช้อีกจำนวนหนึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้มีเกษตรกรรายหนึ่งนำโฉนดที่ดินขนาด 9 ไร่ 2 งาน ไปจำนองกับสหกรณ์การเกษตรแห่งหนึ่งเพื่อลงทุนทำเกษตร โดยที่ดินที่จำนองมีมูลค่าสูงกว่ายอดเงินกู้ แต่ภายหลังไม่มีการชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ทำให้มีค่าปรับและดอกเบี้ยจากการผิดชำระหนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สหกรณ์การเกษตรแห่งนั้น จึงแนะนำให้เกษตรกรรายนี้กู้เงินเพิ่มขึ้นเต็มราคาประเมินของที่ดินและให้นำเงินกู้ปิดยอดเงินกู้เดิม เกษตรกรรายนี้จึงทำตามโดยการเพิ่มวงเงินกู้เต็มตามมูลค่าจริงของที่ดิน ทั้งที่ในขณะนั้นไม่ได้มีความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากแต่อย่างใด เมื่อหักยอดเงินกู้เดิมที่ค้างอยู่และหักค่าซื้อหุ้นสหกรณ์เพิ่มเติมตามข้อกำหนดของสหกรณ์ในการกู้เงินแล้ว ยังเหลือเงินสดในมือเป็นจำนวนหลายแสนบาท ซึ่งสุดท้ายถูกใช้หมดไปกลายเป็นว่าเกษตรกรรายนี้มีหนี้เพิ่มขึ้นก้อนใหญ่โดยที่ไม่ได้นำเงินกู้ที่ได้มาไปใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร และปัจจุบันกำลังถูกฟ้องบังคับคดีเพื่อนำที่ดินขายทอดตลาดนำเงินไปชำระหนี้ให้กับสหกรณ์กรณีและเจ้าหนี้รายอื่นอยู่

2. **การปล่อยให้ลูกหนี้ผิดนัดชำระเงินกู้โดยไม่มีการทวงถาม** จะมีการทวงถามเมื่อเวลาผ่านไปจนบางครั้งจนใกล้หมดอายุความ เพื่อให้ดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นและให้มีค่าปรับค้างชำระเพิ่มขึ้น ในทางกฎหมายแล้วเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้หนึ่งงวดใดให้ถือเป็นการผิดสัญญาเงินกู้ ซึ่งเจ้าหนี้สามารถดำเนินการตามกฎหมายได้ทันที ตัวอย่างจากกรณีศึกษาเช่น กรณีเจ้าหนี้คือสหกรณ์การเกษตรสรรคบุรี เกษตรกรรายหนึ่งทำเรื่องกู้ยืม ค่าประกัน ทำสัญญาเงินกู้ 3 ครั้ง วันที่ 23 เมษายน 2555 วันที่ 25 ธันวาคม 2556 และ วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2557 กำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9.5 ต่อปี และค่าปรับกรณีผิดนัดชำระหนี้ร้อยละ 3 ต่อปี คำนวณจากเงินต้น นับจนถึงวันฟ้อง เกษตรกรรายนี้ตั้งแต่กู้เงินไม่มีการชำระเงินต้นเลย มีเพียงการชำระดอกเบี้ยบางส่วน พบว่าสหกรณ์ฯ ยื่นฟ้องในปี 2563 ซึ่งใกล้เวลาที่จะหมดอายุความ ทั้งนี้คดีการผิดสัญญาเงินกู้ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความเป็นการเฉพาะ จึงนับตามอายุความทั่วไปเรื่องแพ่งตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ให้นับอายุ 10 ปี นับจากวันทำสัญญา ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนสมมติฐานการรอเวลาให้ใกล้หมดอายุความแล้วค่อยฟ้องเพื่อให้ดอกเบี้ยเงินกู้และค่าปรับกรณีผิดชำระหนี้เพิ่มขึ้นคือ เกษตรกรรายนี้มีสัญญาเงินกู้กับสหกรณ์การเกษตรแห่งนี้อีกฉบับหนึ่ง จัดทำขึ้นในปี 2559 และไม่เคยชำระเงินกู้เลย แต่กลับไม่ถูกรวมในสำนวนฟ้องครั้งนี้ ทั้งที่วันฟ้องเกิดขึ้นหลังวันที่เกษตรกรรายนี้ผิดสัญญาเงินกู้ฉบับสุดท้าย

การทิ้งช่วงเวลาก่อนฟ้องร้องเพื่อรอให้อัตราดอกเบี้ยและค่าปรับค้างชำระเพิ่มขึ้น พบได้ในกลุ่มเจ้าหนี้ นอกระบบด้วย โดยมีเกษตรกรที่เป็นกรณีศึกษารายหนึ่งถูกเจ้าหนี้ฟ้องฟ้องในเดือนเมษายน 2563 เรื่องการผิดสัญญาจำนอง สัญญาดังกล่าวทำขึ้นในวันที่ 31 มีนาคม 2559 และในคำฟ้องระบุว่าได้รับการชำระหนี้ครั้งสุดท้ายวันที่ 30 เมษายน 2559 การฟ้องเกิดขึ้นหลังการผิดชำระหนี้ถึง 4 ปี ซึ่งนั่นทำให้อดอกเบี้ยเงินกู้และค่าปรับกรณีผิดสัญญาเพิ่มขึ้นรวมแล้วเกือบเท่าตัว

3. การให้ลูกหนี้เซ็นใบมอบอำนาจแบบไม่ระบุกิจกรรมการมอบอำนาจไว้ พบในกรณีเจ้าหนี้นอกระบบ ที่ในการกู้เงินครั้งแรกจะให้ลูกหนี้นำเอกสารสิทธิ์ที่ดินมาให้ตนเองยึดถือไว้โดยไม่ต้องจดจำนอง ส่วนใหญ่จะอ้างว่าเพื่อความสะดวกของลูกหนี้จะได้ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมให้กรมที่ดิน และเจ้าหนี้จะไม่สามารถยึดที่ดินไว้ได้ แต่ในความเป็นจริงการไม่จดจำนองที่ดินเท่ากับไม่มีการทำนิติกรรมเหนือเอกสารสิทธิ์ที่ดินนั้น การกู้โดยการยึดถือเอกสารสิทธิ์ที่ดินไว้เฉยๆ จึงไม่มีกฎหมายรองรับเปิดช่องให้เจ้าหนี้สามารถคิดดอกเบี้ยค่าปรับกรณีผิดชำระได้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดมาก ในขณะที่เจ้าหนี้ได้เปิดช่องที่ทำให้ตนเองมีโอกาสยึดที่ดินของลูกหนี้ ด้วยการให้ลูกหนี้เซ็นใบมอบอำนาจเปล่า คือไม่มีการระบุว่าจะมอบอำนาจให้ใครไปทำอะไรไว้ ซึ่งส่วนเกษตรกรที่เป็นลูกหนี้อาจไม่ตระหนักถึงความสำคัญ of เอกสารใบนี้ หรืออาจไม่อยู่ในฐานะที่ปฏิเสธได้จึงเซ็นใบมอบอำนาจเปล่าๆ นั้นไว้ให้ ภายหลังพบว่าเมื่อมีการผิดชำระหนี้ เจ้าหนี้จะนำเอกสารมอบอำนาจนั้นไปทำธุรกรรมจดจำนองที่ดินแปลงที่ลูกหนี้นำเอกสารสิทธิ์ไปให้ยึดถือไว้ ดังกรณีของกรณีศึกษารายหนึ่งที่ถูกเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบฟ้องผิดสัญญาจำนอง ทั้งที่ลูกหนี้จำได้ว่าไม่เคยจำนองที่ดินกับเจ้าหนี้รายนี้ มีเพียงการนำโฉนดไปให้ยึดถือตอนกู้เงินเท่านั้น เมื่อมีการตรวจสอบสัญญาจำนองที่เจ้าหนี้ใช้เป็นหลักฐานในชั้นศาลจึงพบว่าเป็นการทำสัญญาจำนองโดยผู้รับมอบอำนาจทั้งจากเจ้าหนี้และลูกหนี้ หนังสือมอบอำนาจให้จดจำนองจากฝ่ายลูกหนี้นั้นคือเอกสารเปล่าที่เจ้าหนี้ให้ผู้กู้เซ็นไว้ตอนทำเรื่องขอกู้ในครั้งแรก

การทำเรื่องจดจำนองของเจ้าหนี้นอกระบบลักษณะนี้เป็นการแปลงหนี้ผิดกฎหมายที่ดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดเป็นเงินกู้ถูกกฎหมาย ทั้งนี้การแปลงหนี้เช่นนี้จะเกิดขึ้นเมื่อเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้อีกแล้ว และเจ้าหนี้เองได้รับผลประโยชน์จากดอกเบี้ยอัตราสูงไว้ก่อนหน้าแล้ว

4. การหลอกให้ลูกหนี้ที่คดีสิ้นสุดและถูกบังคับคดีโอนเงินชำระหนี้บางส่วนแลกกับการชะลอเวลาการถูกบังคับนำทรัพย์สินขายทอดตลาด กรณีนี้จะเกิดขึ้นเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ชำระเงินต้น ดอกเบี้ยและค่าปรับแล้วแต่จำเลยไม่สามารถชำระหนี้ได้ จึงมีการขอบังคับคดี โดยฝ่ายโจทก์นำสืบทราบว่าจำเลยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงขอให้ศาลสั่งอายัดที่ดินและให้นำที่ดินแปลงนั้นมาขายทอดตลาดนำเงินมาชำระให้โจทก์ตามคำพิพากษา ระหว่างรอการบังคับคดีซึ่งหมายถึงการนำทรัพย์สินออกประมูลขายทอดตลาด โจทก์ได้ให้จำเลยยอมรับการของดบังคับคดี เพื่อแลกกับการที่ไม่ต้องถูกนำที่ดินไปขายทอดตลาด โดยมีเงื่อนไขให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์บางส่วน มีข้อสังเกตว่าเงินที่โจทก์ขอให้ชำระนั้นไม่เพียงพอสำหรับการหักเงินกู้ หรือแม้แต่ดอกเบี้ยค้างชำระแต่อย่างใด หมายความว่า การผ่อนชำระของจำเลยในช่วงระหว่างการของดการบังคับคดีนั้น จะไม่มีผลทำให้ยอดเงินต้นและดอกเบี้ยตามคำพิพากษาลดลง และไม่ได้เป็นหลักประกันระยะยาวว่าที่ดินจะไม่ถูกนำออกขายทอดตลาดแต่อย่างใด

การศึกษาครั้งนี้พบกรณีลักษณะนี้กับเกษตรกรที่เป็นหนี้นอกระบบ และถูกฟ้องศาลในคดีกู้ยืมเงิน คำประกัน 2 คดี ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559 ต่อมาวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560 ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมในคดีแรก ให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์จำนวน 175,500 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีของต้นเงิน 120,000 บาท นับแต่วันถัดจากวันฟ้อง คดีที่ 2 ให้ชำระเงินให้โจทก์จำนวน 148,750 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ของเงินต้น 100,000 บาท นับแต่วันถัดจากวันฟ้อง กำหนดงดการชำระชัดเจน ต่อมาวันที่ 25 กันยายน 2562 ศาลมีหมายบังคับคดีแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดทรัพย์สินของจำเลย และ 3 ตุลาคม 2562 สำนักงานบังคับคดีชัชนาทแจ้งจำเลยว่าได้ทำการยึดโฉนดที่ดินไว้แล้ว ขณะเดียวกันมีการร้องสอดจากสหกรณ์การเกษตรสระบุรีในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิ์ของจำเลยรายนี้ (หมายถึงเจ้าหนี้ที่ลูกหนี้ทำสัญญากู้จำนองไว้ ซึ่งตามกฎหมายจะได้รับการชำระหนี้เป็นรายแรก

หากมีการบังคับคดี) เพื่อให้สำนักงานบังคับคดีส่งมอบเงินจากการขายทอดตลาดที่ดินชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ฯ ก่อน โดยในขณะนั้นจำเลยติดหนี้สหกรณ์ฯ และศาลมีคำพิพากษาให้ชำระหนี้รวมประมาณ 1,500,000 บาท สูงกว่ามูลค่าที่ดินที่ถูกบังคับคดีหมายความว่าหากมีการขายทอดตลาดที่ดินแปลงที่ถูกบังคับคดีได้จริงเงินทั้งหมดจะต้องชำระหนี้สหกรณ์ฯ ก่อน และจะไม่เหลือชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้นอกระบบที่เป็นผู้ดำเนินการบังคับคดี กลายเป็นว่าเป็นฝ่ายดำเนินการขอให้มีการบังคับคดีแต่ก็ยังไม่ได้รับการชำระหนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นคือเจ้าหนี้นอกระบบรายนั้นให้ลูกหนี้เซ็นเอกสารของการบังคับคดี โดยอ้างกับลูกหนี้ว่าเพื่อไม่ให้ที่ดินถูกนำเข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาด โดยให้ลูกหนี้ยอมชำระเงินให้เจ้าหนี้เดือนละ 2,000 บาททุกเดือน และทุกเดือนมีนาคมและกันยายนต้องจ่ายเดือนละ 15,000 บาท และในวันที่ 6 มีนาคม 2563 สำนักงานบังคับคดีชยันตาก็แถลงต่อศาลของการบังคับคดีเป็นเวลา 6 เดือน

“พี่ก็ไม่รู้ว่าเขาจะให้จ่ายถึงเมื่อไร แล้วเงินมันจะไปหักหนี้ยังงี้ แต่เขาบอกว่าถ้าพี่จ่ายแบบนี้แล้ว เขาจะไม่บังคับเอาที่ดินของพี่ขายทอดตลาด” เกษตรกรลูกหนี้รายนี้กล่าว โดยยอมรับว่าตนเองก็ไม่รู้ว่าที่จ่ายไปทุกเดือน เจ้าหนี้จะนำไปหักจากยอดเงินกู้หรือดอกเบี้ยหรือไม่ อย่างไร

เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้วจึงเห็นว่าการชำระหนี้เพื่องดการบังคับคดีในครั้งนี้จะไม่มีผลต่อการลดยอดเงินต้นและดอกเบี้ย อีกทั้งยังไม่ได้เป็นหลักประกันในระยะยาวว่าที่ดินจะไม่ถูกนำขายทอดตลาดในอนาคต จึงแนะนำให้เกษตรกรรายนี้ยุติการจ่ายชำระหนี้เพื่องดการบังคับคดี และให้รอให้ที่ดินถูกนำเข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาดแทน โดยระหว่างนี้แนะนำให้เกษตรกรปลูกไม้มีค่าบนที่ดินเพื่อเพิ่มมูลค่าที่ดิน

การตกเป็นจำเลยในคดีหนี้สิน

ปัจจุบันการฟ้องร้องในคดีที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินสามารถทำได้ 2 ทางคือ การฟ้องในคดีแพ่งและการฟ้องในคดีผู้บริโภค คดีแพ่งหมายถึงคดีฟ้องร้องเพื่อเรียกเงิน เช่น คดีกู้ยืม คดีผิดสัญญา ในอดีตคดีที่เกี่ยวข้องกับหนี้จะถูกฟ้องเป็นคดีแพ่งทั้งหมด แล้วแต่ว่าเป็นคดีแพ่งสามัญหรือคดีแพ่งมโนสำนึก ส่วนคดีผู้บริโภคหมายถึงคดีที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคดีผู้บริโภค อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ คดีผู้บริโภคเป็นรูปแบบของคดีใหม่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 24 สิงหาคม 2551 (มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, 2563) เพื่อให้คดีของผู้บริโภคพิจารณาได้รวดเร็ว ไม่มีค่าใช้จ่าย ฝ่ายผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องมีทนายความก็ได้ และภาระในการสืบข้อเท็จจริงเป็นของฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจ นับตั้งแต่กฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภคมีผลบังคับใช้ คดีที่เกี่ยวข้องกับหนี้จะถูกฟ้องร้องในลักษณะของคดีผู้บริโภคมากขึ้นแทนการฟ้องในคดีแพ่งซึ่งเป็นผลดีต่อผู้บริโภคหรือลูกหนี้ที่ตกเป็นจำเลย

เกษตรกรจะรู้ตัวว่าตัวเองตกเป็นจำเลยในคดีที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินแล้วเมื่อได้รับหมายศาล ซึ่งจะถูกส่งถึงมือทางไปรษณีย์พร้อมสำเนาคำฟ้อง ดังกล่าวก่อนหน้านี้ว่าสถานการณ์ปัจจุบัน เมื่อเกษตรกรถูกฟ้องตกเป็นจำเลยในคดีที่เกี่ยวข้องกับหนี้สิน มักจะเลือกทำ 2 ทางคือ ไม่ไปศาล ปล่อยให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปบนข้อมูลหลักฐานของฝ่ายโจทก์เพียงอย่างเดียว ซึ่งศาลก็จะพิจารณาตามข้อมูลหลักฐานที่มี และอีกกรณีหนึ่งคือการไปศาลโดยไม่มีความรู้ทางกฎหมายและไม่มีที่ปรึกษาที่มีความรู้ไปด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ก็มักถูกทนายความฝ่ายโจทก์เกลี้ยกล่อมให้ยอมทำสัญญาประนีประนอมภายใต้เงื่อนไขที่ทางโจทก์เสนอมา เมื่อศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอม เกษตรกรลูกหนี้ก็จะมีภาระผูกพันตามคำพิพากษานั้นซึ่งส่วนใหญ่คือการยอมรับภาระหนี้ก้อนใหม่ที่อาจใหญ่กว่าหนี้ก้อนเดิมที่เคยกู้มา

เมื่อถูกฟ้องร้องเกษตรกรส่วนมากไม่ไปสู้คดีเพราะไม่มีความรู้ และไม่สามารถหาทนายความไปขึ้นศาลด้วยได้ ทำให้ศาลพิพากษาตามข้อเท็จจริงของโจทก์เพียงฝ่ายเดียว เกษตรกรบางส่วนที่ไปศาลก็มักถูกทนายความฝ่ายโจทก์ให้เซ็นเอกสารประนีประนอมก่อนขึ้นศาล (สมจิต คงทน. 2562) ข้อความในเอกสารประนีประนอมส่วนใหญ่จะให้เกษตรกรในฐานะจำเลยต้องยอมรับภาระหนี้ก้อนใหม่ที่เกิดจากการนำหนี้ยอดเดิม บวกดอกเบี้ยค้างชำระ บวกค่าปรับจากการผิดนัดชำระ ค่าธรรมเนียมในการทวงถามหนี้ ที่ถูกนำมารวมกันกลายเป็นเงินต้นยอดใหม่ เกษตรกรลูกหนี้จึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบเมื่อต้องตกเป็นจำเลย

แนวทางการช่วยเหลือภาระหนี้สินเกษตรกร โดยใช้กระบวนการทางกฎหมาย

การเติมเต็มการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านภาระหนี้สินด้วยการใช้กระบวนการทางกฎหมายในที่นี้จะเริ่มต้นขึ้นเมื่อเกษตรกรตกเป็นจำเลยคือได้รับหมายฟ้องจากศาลแล้ว และเป็นการช่วยเหลือภายใต้กรอบความจริงว่าในกระบวนการทางศาลปัจจุบันยึดหลักว่า “เป็นหนี้ต้องใช้” และพิจารณาคดีความโดยยึดสัญญาเงินกู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นพยานหลักฐานสำคัญ โดยที่ยังไม่มีกระบวนการใดที่จะเข้ามาสร้างความเป็นธรรมลึกลงไปถึงความไม่ชอบธรรมที่อาจซ่อนอยู่เบื้องหลังการทำสัญญาเงินกู้แต่ละฉบับ รวมถึงยังไม่มีกระบวนการใดที่จะคุ้มครองลูกหนี้โดยเฉพาะลูกหนี้ในระบบที่ชำระเงินให้เจ้าหนี้ไปสูงกว่ายอดเงินกู้จริงหลายเท่าแล้ว

กระบวนการทางศาลที่เกี่ยวข้องกับคดีหนี้สินไม่ต่างจากคดีอื่น ๆ เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนและช่วงเวลาในการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อให้มองเห็นแนวทางการปฏิบัติตัวของเกษตรกรหรือลำดับของการเข้าไปช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่เกษตรกรที่จำเป็นจำเลยในคดีหนี้สินได้ชัดเจนและเป็นระบบ ในที่นี้จะขอเสนอตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการทางศาล

กระบวนการทางกฎหมายและผลการดำเนินการ

คดีเพิ่งเริ่มต้น

ทำอย่างไรเมื่อตกเป็นจำเลยคดีหนี้สิน

- 1. ได้รับหมายศาล** เพื่อมีหมายศาลมาที่บ้าน แปลว่าโดนฟ้อง ตกเป็นจำเลยแล้ว ใจเย็นๆ ดูว่าเป็นคดีอะไร

 - คดีแพ่ง --- อย่าเซ็นรับหมายศาล ให้ปิดหมายหน้าบ้านแทน ยึดเวลาไปศาลได้อีก 15 วัน
 - คดีผู้บริโภค --- หมายเลขคดีขึ้นต้นด้วย ผบ. เซ็นรับหรือไม่เซ็น ไม่แตกต่างกัน เพราะในหมายศาลจะระบุวันที่ต้องไปศาลครั้งแรกไว้เลย

อ่านให้ละเอียด ดูว่ารายละเอียดคำฟ้องว่าข้อเท็จจริงถูกต้องไหม ดูยอดเงินกู้ ยอดการผ่อนชำระ รูปแบบการกู้ การคิดดอกเบี้ย
- 2. ไปศาลตามนัด** คดีแพ่งยื่นคำให้การต่อศาลภายใน 30 วันนับจากวันปิดหมาย คดีผู้บริโภค ไปศาลตามวันนัดที่ในหมายศาล

 - สู้คดี
 - ด้วยข้อกฎหมาย เช่น สัญญาเงินกู้ปลอม, จำเลยไม่เจตนาจำนองถูกเจ้าหนี้หลอก, อัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่ กม. กำหนด
 - ด้วยข้อเท็จจริง เช่น ยอดเงินกู้ผิด
 - ประนีประนอม --- เช่น ขอยืดระยะเวลาผ่อนชำระ, ขอลดดอกเบี้ย, ขอลดยอดผ่อนชำระ

หากมีหลักฐานว่าเจ้าหนี้ทำผิด กม. ก่อนหน้านี้ เช่น คิดดอกเบี้ยเกินจริง, ยอดเงินกู้ไม่ตรง สามารถเอามาเป็นข้อต่อรองในการประนีประนอมได้
- 3. ศาลพิพากษา** ตามหลักฐานและข้อเท็จจริง/ ตามสัญญาประนีประนอม

 - จำเลยชำระหนี้ตามคำพิพากษา โดยโอนเข้าบัญชีเท่านั้น
 - ผิดการชำระหนี้ --- โจทก์ยื่นขอบังคับคดี --- อาศัยทรัพย์จำนองนำออกประมูล

หากโจทก์พบว่าทรัพย์สินที่ได้ เมื่อถูกขายทอดตลาดแล้วต้องนำเงินไปชำระหนี้เจ้าหนี้รายอื่นก่อน โจทก์อาจเจรจาขอให้จำเลยผ่อนชำระในอัตราต่ำ แลกกับการถอนการบังคับคดี ที่ดูเหมือนดี แต่ต้องระวังเพราะเงินที่ชำระใหม่อาจไม่ถูกนำไปหักกลบบทหนี้

ก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี

ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีผู้บริโภค ศาลจะส่งหมายศาลพร้อมสำเนาคำฟ้องไปยังจำเลยทางไปรษณีย์

เมื่อได้รับหมายศาลในคดีแพ่ง: สิ่งสำคัญที่เกษตรกรพึงทำเมื่อได้รับหมายศาลในคดีแพ่งคือการ ไม่เซ็นรับหมายศาล ไม่ว่าเจ้าตัวผู้ตกเป็นจำเลยหรือสมาชิกคนอื่นในบ้านก็ตามไม่ควรเซ็นรับ เพราะในคดีแพ่งการเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีจะมีความสัมพันธ์กับวันที่จำเลยลงนามรับหมายศาล ซึ่งถือว่าจำเลยได้รู้การถูกฟ้องแล้ว โดยศาลกำหนดให้จำเลยต้องยื่นคำให้การต่อศาลภายในเวลา 15 วัน นับจากวันได้รับหมายศาล คือนับจากวันที่มีลายเซ็นรับหมายศาล แต่หากเป็นกรณี “ปิดหมาย” หมายถึงการไม่มีผู้เซ็นรับ ศาลจะให้ปิดหมายศาลไว้หน้าบ้าน และกำหนดวันยื่นคำให้การจะบวกเพิ่มไปอีก 15 วัน หมายความว่าจำเลยจะมีเวลาเตรียมตัวเพื่อสู้คดีรวมทั้งสิ้น 30 วัน การไม่เซ็นรับหมายศาลจึงเป็นเทคนิคง่าย ๆ ที่ทำให้เกษตรกรมีเวลานานขึ้นก่อนที่จะถึงวันเริ่มกระบวนการทางศาล

เมื่อได้รับหมายศาลในคดีผู้บริโภค: หมายศาลในคดีผู้บริโภคจะมีหมายเลขคดีขึ้นต้นด้วยตัวอักษร ผบ. แล้วตามด้วยหมายเลขคดี เช่น ผบ. 816/ 2563 หมายศาลในคดีผู้บริโภคจะมาถึงมือจำเลยพร้อมสำเนาคำฟ้องเช่นกัน แต่ในหมายเรียกจะระบุวันที่จำเลยต้องไปขึ้นศาลในวันนัดพิจารณาครั้งแรกไว้ชัดเจน หน้าที่ของจำเลยคือการไปขึ้นศาลเพื่อให้คำให้การต่อศาลในวันและเวลาที่ระบุในหมาย ดังนั้นการเซ็นรับหรือไม่เซ็นรับหมายเรียกของคดีผู้บริโภคจึงไม่มีนัยยะใด ๆ ซึ่งต่างจากคดีแพ่ง แม้คดีผู้บริโภคมีข้อกำหนดว่าผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องมีทนายแต่การมีทนายหรือผู้ที่มีความรู้เป็นที่ปรึกษาย่อมส่งผลดีกว่า

หน้าที่และความรับผิดชอบของเกษตรกรเมื่อได้รับหมายศาลแล้วไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีผู้บริโภค สิ่งสำคัญที่ควรต้องทำคือ อ่านสำเนาคำฟ้องให้ละเอียดรอบคอบที่สุดทุกตัวอักษร ปกติในคำฟ้องจะมีรายละเอียดอ้างถึงสัญญาการกู้ยืมที่เป็นต้นเหตุของการฟ้องร้อง ยอดเงินต้น อัตราดอกเบี้ย เงื่อนไขการชำระเงิน รายละเอียดการชำระเงินที่ผ่านมาของลูกหนี้ ยอดหนี้คงค้าง ดอกเบี้ยค้างชำระ และค่าปรับกรณีผิดชำระหนี้ เกษตรกรต้องเทียบรายละเอียดในสาระคำฟ้องกับสำเนาสัญญาเงินกู้ที่ตนเองมี ตรวจสอบว่าถูกต้องตรงกันหรือไม่ หากมีรายละเอียดไม่ตรงกันแปลว่าคำฟ้องนั้นไม่ชอบ และเกษตรกรสามารถหยิบมาเป็นประเด็นต่อสู้ในชั้นศาลได้ หากรายละเอียดถูกต้องลูกหนี้ก็ต้องเตรียมข้อมูลสำหรับการให้การในชั้นศาล ซึ่งส่วนใหญ่หากไม่สู้คดีจะเป็นการประนีประนอมกับเจ้าหนี้

ช่วงเวลาก่อนจะถึงวันเริ่มต้นกระบวนการในชั้นศาลเป็นช่วงเวลาที่สำคัญมาก และพบว่าเป็นช่วงเวลาที่เกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยมักละเลยไม่ให้ความสำคัญ ส่วนใหญ่จะปล่อยให้ผ่านไป หรืออาจมีเพียงการเตรียมไปศาลตามวันเวลาที่กำหนดโดยไม่ได้มีการเตรียมตัว หลายคนแม้ตระหนักกว่าคำบรรยายฟ้องมีข้อเท็จจริงที่คลาดเคลื่อน เช่น ยอดหนี้ในคำฟ้องไม่ตรงกับยอดหนี้ที่กู้หรือได้รับมาจริง หรือคำฟ้องระบุว่าเป็นการผิดสัญญากู้ยืมทั้งที่ตนเองไม่ได้จดจำนองที่ดินกับเจ้าหนี้ แต่ก็ไม่ได้ทำอะไรมีเพียงการรอเวลาไปศาล ซึ่งการไปศาลโดยไม่มีข้อมูล หลักฐาน และไม่มีผู้รู้ไปด้วย สุดท้ายก็ไม่ต่างจากการไม่ได้ไปศาลตามนัด เพราะจะมีเพียงเจ้าหนี้ที่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาคดีได้ บุคคลหรือหน่วยงานที่ประสงค์จะให้ความช่วยเหลือเกษตรกรจึงควรแจ้งให้เกษตรกรรีบติดต่อทันทีที่ได้รับหมายศาล เพื่อให้สามารถวางแผนดำเนินการต่อไปได้ทันเวลา ซึ่งเมื่อได้รับการแจ้งจากเกษตรกรแล้ว ผู้ให้ความช่วยเหลือควรสอบถามข้อเท็จจริงของการกู้ยืมจากเกษตรกรก่อน รวมทั้งควรให้เกษตรกรรวบรวมหลักฐานทั้งหมด

ที่เกี่ยวกับการกู้ยืม เช่น เอกสาร สัญญาเงินกู้ สัญญาจำนอง เพื่อใช้เป็นหลักฐานในชั้นศาล ข้อมูลหลักฐานเหล่านี้ จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการวางแผนทางการเงินที่ดี ซึ่งต้องชี้แจงศาลตั้งแต่วันแรกที่ไปศาล

(แบบ ผบ.๒)
หมายเรียกจำเลย

REDMI NOTE 9
AI QUAD CAMERA

หมายมีคดีที่

คดีหมายเลขดำที่ ผบ. 11006 /2554

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
ศาล จังหวัดชัยนาท

วันที่ 12 เดือน ตุลาคม พุทธศักราช 2554

ความแพ่ง

ระหว่าง {
[redacted] โดย [redacted] ผู้รับมอบอำนาจ โจทก์
[redacted] ที่ 1 กับพวกรวม 3 คน จำเลย

หมายถึง [redacted] จำเลยที่ 1

จำเลย

อยู่กันเลขที่ [redacted] หมู่ที่ [redacted] ถนน [redacted] ตรอก/ซอย [redacted]
ใกล้เคียง [redacted] ตำบล/แขวง [redacted] ถนนเก่า อำเภอ/เขต [redacted] เสรกบุรี
จังหวัด ชัยนาท โทรศัพท์ [redacted] โทรสาร [redacted]

ด้วยโจทก์ได้ฟ้องท่านเป็นจำเลยต่อศาลนี้ โดยมีรายละเอียดเหตุแห่งการฟ้องคดีและคำขอบังคับ
ตามสำเนาคำฟ้องซึ่งได้ส่งมาให้ทราบพร้อมกับหมายนี้แล้ว

ฉะนั้น ให้ท่านไปศาลเพื่อการไกล่เกลี่ยให้การและสืบพยานในวันที่ 28 เดือน พฤศจิกายน
พ.ศ. 2554 เวลา 9 นาฬิกา เพื่อศาลจะได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป
(ให้ดูคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทั้งสำเนาคำฟ้องนี้)

ตัวอย่างหมายศาลคดีผู้บริโภค มีตัวอักษร ผบ. นำหน้าหมายเลขคดี ด้านล่างระบุวันเวลาที่จำเลยต้องไปศาล

การสู้คดี

วันไปศาลครั้งแรกถือเป็นวันเริ่มกระบวนการพิจารณาคดี เกษตรกรและผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายควรปรึกษากันให้ชัดเจนก่อนจะดำเนินการอย่างไรต่อไป สู้คดีหรือประนีประนอม

การสู้คดี:

หากพิจารณาแล้วเห็นว่าคำฟ้องมีรายละเอียดข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมกับตนเองจำเลยสามารถสู้คดีได้ การเลือกสู้คดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีผู้บริโภคควรมีความเข้าใจด้วย อย่างไรก็ตามก็ต้องพิจารณาถึงหลักฐานที่เกษตรกรมีด้วย เพราะปัจจุบันการพิจารณาคดีศาลยังให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานที่ผู้นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ทั้งนี้ส่วนใหญ่เกษตรกรลูกหนี้มักจะไม่ได้รับเอกสารสัญญาเงินกู้จากเจ้าหนี้และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเก็บหลักฐานการชำระเงินกู้ ทำให้เมื่อขึ้นสู่กระบวนการทางศาลต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

การสู้คดีสามารถสู้ทั้งในข้อกฎหมาย เป็นการนำข้อเท็จจริงทางกฎหมายมาหักล้างคำฟ้อง เพื่อให้คำฟ้องตกไป เช่น

- จำเลยไม่มีเจตนาจำนอง การจำนองทำโดยจำเลยไม่รู้เห็น โจทก์มีเอกสารให้จำเลยลงนามมอบอำนาจแต่จำเลยไม่รู้ว่าการมอบอำนาจนั้นจะนำไปใช้ในเอกสารจำนองที่สำนักงานที่ดิน
- สัญญาเงินกู้ปลอม เพราะขณะกู้ไม่มีการทำสัญญาและตัวเลขที่ระบุในคำฟ้องก็ไม่ใช่ตัวเลขของยอดเงินกู้จริง
- จำเลยไม่ได้ผิดสัญญาเงินกู้ เพราะในสัญญาจำนองระบุเพียงว่าจะมีการชำระดอกเบี้ยทุกเดือน ไม่ได้ระบุถึงการชำระเงินต้น
- การคำนวณดอกเบี้ยของเจ้าหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

และการต่อสู้ในข้อเท็จจริง เช่น ยอดเงินกู้ที่ได้รับไม่ตรงกับยอดเงินกู้ที่ระบุในสัญญา

ผลการต่อสู้ทั้งด้วยข้อเท็จจริงและด้วยข้อกฎหมาย หากจำเลยเป็นฝ่ายชนะ ไม่ได้หมายความว่าไม่ต้องชำระหนี้ แต่สามารถทำให้กระบวนการทางกฎหมายดำเนินไปอย่างเป็นธรรมกับเกษตรกรมากขึ้น

การยื่นคำให้การเพื่อสู้คดีในครั้งแรกเกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปศาลเอง สามารถให้ทนายผู้ได้รับการแต่งตั้งจากจำเลยเป็นผู้ไปยื่นคำให้การแทนได้สาระสำคัญของคำให้การครั้งแรกในการสู้คดีคือการบรรยายข้อเท็จจริงว่าคำฟ้องนั้นไม่ชอบอย่างไร เรามีเจตนาที่จะต่อสู้คดีอย่างไร และจะขอเสนอพยานหลักฐานในการมาศาลครั้งต่อไป ซึ่งศาลจะนัดวันที่โจทก์และจำเลยพร้อม

มีข้อน่าสังเกตว่าโดยปกติแล้วเกษตรกรลูกหนี้โดยเฉพาะรายย่อยไม่ค่อยเลือกการสู้คดี อาจไม่คิดว่าตนเองสามารถเลือกสู้คดีได้ และมักยอมประนีประนอมตามเงื่อนไขของเจ้าหนี้ ซึ่งมักอยู่บนฐานที่ไม่เป็นธรรมกับลูกหนี้ การยื่นคำให้การเพื่อสู้คดี จึงเป็นการกระทำที่ส่งสัญญาณให้เจ้าหนี้รู้ว่าจะไม่สามารถสร้างเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกรได้ง่าย ๆ เหมือนที่ผ่านมา ดังนั้นจึงเป็นการดีที่ผู้ช่วยเหลือเกษตรกรด้านคดีจะแนะนำให้เกษตรกรสู้คดีไว้ก่อนในวันที่ศาลนัดครั้งแรก หากภายหลังไม่สามารถสู้ได้ด้วยพยานหลักฐานไม่พอ อย่างน้อยก็สามารถต่อรองให้สัญญาประนีประนอมกับเจ้าหนี้มีความเป็นธรรมมากขึ้น

การขอประณีประนอมกับเจ้าหนี้:

การไปศาลครั้งแรกสามารถไปเพื่อเจรจาประณีประนอมกับเจ้าหนี้ได้เพื่อปรับโครงสร้างหนี้ได้เลย แต่ไม่ควรปล่อยให้เกษตรกรไปตามลำพัง เพราะจะถูกที่มทนายของเจ้าหนี้หว่านล้อมได้ ควรต้องมีทิมปรึกษาหรือทิมช่วยเหลือไปด้วย การประณีประนอมสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น เช่น ขอให้โจทก์ยืดระยะเวลาในการผ่อนชำระ หรืออาจขอให้ลดดอกเบี้ยค้างชำระลงมา เกษตรกรควรมีข้อมูลหรือเงื่อนไขในใจว่าจะสามารถผ่อนชำระได้เท่าไร การประณีประนอมกับเจ้าหนี้หากเป็นกรณีที่เจ้าหนี้พิจารณาแล้วเห็นว่าถึงอย่างไรลูกหนี้ก็จะไม่สามารถชำระหนี้ได้และไม่มีทรัพย์สินใดให้เจ้าหนี้อึดเพื่อเข้าสู่กระบวนการบังคับคดีได้ เจ้าหนี้อาจยอมให้ลูกหนี้ผ่อนชำระในอัตราน้อยที่สุด บนหลักคิดว่า “ได้น้อยดีกว่าไม่ได้อะไรเลย” แต่หากเป็นกรณีกู้จำนอง หรือเป็นกรณีที่เจ้าหนี้สืบทราบว่าคุณหนี้มีที่ดินหรือทรัพย์สินอื่นให้สามารถยึดเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการบังคับคดีได้ เจ้าหนี้มีแนวโน้มจะให้คดีเดินทางไปสู่การบังคับคดี หมายถึงอาจด้วยการบังคับให้ลูกหนี้อยอมประณีประนอมตามเงื่อนไขการจ่ายเงินของเจ้าหนี้ เมื่อลูกหนี้ไม่สามารถทำตามข้อตกลงประณีประนอมได้ภายหลัง ก็จะขอศาลให้มีการบังคับคดี ต่อไป

การเจรจาเพื่อประณีประนอมกับเจ้าหนี้จะให้ผลที่เป็นบวกกับเกษตรกรมากขึ้น โดยเฉพาะกับเจ้าหนี้นอกระบบหากเกษตรกรลูกหนี้มีหลักฐานชัดเจนว่าจำนวนเงินที่ได้รับจริงน้อยกว่ายอดเงินกู้ที่ถูกระบุในสัญญาเงินกู้ หรือมีการจ่ายค่าดอกเบี้ยในอัตราสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ที่ปรึกษาคดีให้เกษตรกรสามารถหยิบประเด็นนี้มาเป็นเงื่อนไขการต่อรองได้ เพราะหมายความว่าเกษตรกรมีหลักฐานว่าเจ้าหนี้ทำผิดกฎหมายสามารถฟ้องกลับในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ จริง ๆ การให้เกษตรกรฟ้องกลับเจ้าหนี้ในประเด็นเหล่านี้สามารถทำได้ แต่อาจไม่คุ้มเมื่อพิจารณาจากระยะเวลาการดำเนินคดี และค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเกษตรกรเองก็อาจไม่อยากฟ้อง เพราะไม่อยากมีปัญหากับเจ้าหนี้นอกระบบซึ่งมักเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชน และในอนาคตตนเองอาจมีเหตุให้ต้องกู้เจ้าหนี้รายนี้อีก

มีตัวอย่างจากเกษตรกรที่เป็นกรณีศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในทางคดีที่เกี่ยวกับหนี้สินในครั้งนี้ เกษตรกรลูกหนี้กู้ยืมเงินจากเจ้าหนี้นอกระบบ 150,000 บาท ได้รับเงินจริงเพียง 136,250 บาท โดยเจ้าหนี้หักค่าดอกเบี้ยล่วงหน้างวดละ 3,750 บาท 3 งวด และหักค่าธรรมเนียมในการดำเนินงาน 2,500 บาท แม้จะไม่มีสัญญาเงินกู้แต่เจ้าหนี้เขียนรายละเอียดบนกระดาษแผ่นเล็กให้ลูกหนี้เพื่อใช้เป็นเครื่องยืนยันในการชำระหนี้ในแต่ละงวด กระดาษแผ่นเล็กนั้นไม่ระบุอัตราดอกเบี้ยแต่ตัวเลขยอดเงินกู้และค่าดอกเบี้ยที่ลูกหนี้ต้องจ่ายรายเดือนสามารถถูกหยิบยกมาคำนวณเพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าหนี้ทำผิดกฎหมายได้ เกษตรกรรายนี้ชำระเงินกู้ให้เจ้าหนี้ไป 30,000 บาท เมื่อเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้เจ้าหนี้บังคับให้ทำสัญญากู้จำนองโดยนำยอดเงินต้นที่ค้างชำระคือ 120,000 บาท มาเป็นยอดเงินกู้ในสัญญาจำนอง และคิดดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี เป็นอัตราสูงสุดที่กฎหมายกำหนด นับจากวันทำสัญญากู้จำนองเกษตรกรรายนี้ไม่เคยชำระหนี้เลย

คดีนี้เจ้าหนี้ฟ้องให้เกษตรกรลูกหนี้ชำระเงินจำนวน 190,750 บาท ซึ่งคำนวณมาจากเงินต้น 120,000 บาท และดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี นับจากวันผิดการชำระหนี้จนถึงวันฟ้อง (ระหว่างกระบวนการทางการศาลดอกเบี้ยจะเดินขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีการชำระหนี้หมด) และหากจำเลยไม่ชำระหนี้หรือชำระไม่ครบถ้วนขอให้ศาลพิพากษายึดทรัพย์จำนองพร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้

กรณีนี้เกษตรกรมีหลักฐานกระดาษแผ่นเล็กจากเจ้าหนี้ที่แสดงยอดเงินกู้ที่แท้จริง และการหักค่าดอกเบี้ยล่วงหน้า ในอัตราที่สูงเกินจริงซึ่งทั้งหมดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เกษตรกรมีความประสงค์จะชำระหนี้แต่ขอให้

ยอดเงินต้นลดลงมาเป็นยอดเงินต้นที่ถูกต้อง และแจ้งศักยภาพในการชำระหนี้ของตนเองว่าไม่เกินเดือนละ 3,000 บาท

คดีนี้ทีมให้การช่วยเหลือใช้วิธียื่นขอสู้คดีในวันที่ศาลนัดครั้งแรก และการไปศาลครั้งที่สองเป็นการเจรจา ประนีประนอม วันไปศาลครั้งที่สองเจ้าหนี้ซึ่งรู้จักกับลูกหนี้ดี เดินทางมาพร้อมทนายความ สังเกตได้ว่าเจ้าหนี้ไม่พอใจเกษตรกรลูกหนี้ที่แต่งทนายมาสู้ และยืนยันให้เกษตรกรชำระหนี้ที่ค้างอยู่ทั้งหมด ทีมทนายความที่ปรึกษาของเกษตรกรจึงเข้าเจรจาโดยบอกเงื่อนไขศักยภาพการชำระหนี้ของเกษตรกร และพยายามไต่ย้อนไปถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นก่อนการจดจำนอง ซึ่งเจ้าหนี้นอกระบบและทนายความพยายามปฏิเสธการพูดถึงกรณีอัตราดอกเบี้ยที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด และการหักดอกเบี้ยล่วงหน้า 3 งวด ซึ่งกฎหมายไม่อนุญาตให้ทำได้ ทีมให้การช่วยเหลือเจรจาขอให้ลดเงินต้นลงมาที่ 106,250 บาท (มาจากยอดเงินที่ลูกหนี้ได้รับจริง 136,250 บาท – ยอดเงินที่ลูกหนี้ได้ชำระไป 30,000 บาท) โดยระบุว่าเกษตรกรได้ชำระดอกเบี้ยไปมากแล้ว

สุดท้ายการเจรจาจบลงที่เจ้าหนี้ขอให้ยึดยอดเงินที่เกษตรกรต้องชำระตามคำฟ้องคือ 190,750 บาท โดยยอมให้เกษตรกรผ่อนชำระเดือนละ 2,000 บาท และต้องปิดหนี้ให้หมดภายใน 2 ปี ระยะเวลา 2 ปีนี้ดอกเบี้ยทุกอย่างจะหยุด และหากเกษตรกรชำระเงินทั้งหมดภายใน 2 ปี จะลดยอดเงินที่ต้องชำระลงให้อีก 30,000 บาท แต่หากเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ เจ้าหนี้จะนำยอดเงินที่ค้างอยู่มาคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีต่อไป

กรณีนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงข้อดีของการมีที่ปรึกษาที่รู้กฎหมายเข้ามาช่วยเกษตรกรในช่วงเริ่มต้นของคดีและยื่นเรื่องสู้คดี อย่างน้อยเป็นการส่งสัญญาณให้เจ้าหนี้เห็นว่าต้องระมัดระวังในการสร้างเงื่อนไขประนีประนอม ไม่สามารถตั้งอยู่บนฐานที่ไม่ชอบธรรมกับเกษตรกรได้ การที่ทีมช่วยเหลือสามารถส่งสัญญาณให้เจ้าหนี้เห็นว่ามีส่วนหลักฐานที่แสดงให้เห็นการกระทำผิดกฎหมายของเจ้าหนี้ ทำให้ฝ่ายเกษตรกรมีอำนาจต่อรองมากขึ้น ซึ่งตรงนี้เป็นข้อดีของการที่เกษตรกรเก็บหลักฐานการกู้ การได้รับเงิน และการชำระเงินไว้ครบถ้วน คดีนี้หากเกษตรกรไม่มีที่ปรึกษาหรือทีมให้การช่วยเหลือ ผลของคดีก็จะเป็นไปตามเงื่อนไขที่ฝ่ายเจ้าหนี้ระบุในคำฟ้อง นั่นคือยอดเงินกู้ที่ไม่เป็นจริง และมีแนวโน้มที่เกษตรกรต้องแบกภาระหนี้ก้อนใหม่โดยที่ดอกเบี้ยดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งไม่เป็นธรรมกับเกษตรกร

การประนีประนอมยอมความจะเป็นกระบวนการที่เป็นธรรมกับทั้งสองฝ่าย หากทั้งสองฝ่ายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เท่าเทียมกัน การเข้าไปช่วยเหลือของทีมทนายความเป็นการยกระดับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของเกษตรกรให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นในทุกคดีความ

เมื่อทั้งสองฝ่ายเจรจากันได้ จะมีการร่างผลการประนีประนอมยื่นสู่ศาล เพื่อให้ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอม

ในสัญญาประนีประนอมควรต้องระบุวิธีการชำระเงินไว้ด้วยโดยให้ชำระเงินผ่านธนาคาร ให้ระบุหมายเลขบัญชีที่เจ้าหนี้ต้องการให้เป็นช่องทางในการชำระเงินไว้เลย เพื่อใช้สลิปจากธนาคารเป็นหลักฐาน เพราะปกติหากชำระเป็นเงินสดเจ้าหนี้นอกระบบมักไม่ให้เอกสารหรือหลักฐานการชำระเงินกับลูกหนี้

การบังคับคดี

เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามสิทธิของเจ้าหนี้ โดยเจ้าหนี้โดยจะยื่นขอต่อศาลขอให้บังคับคดีเมื่อพบว่าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา ฝ่ายโจทก์จะขอให้ศาลมีหมายบังคับคดี แต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดทรัพย์สินของจำเลย อาจเป็นทรัพย์สินที่จดจำนองตามสัญญากู้ยืมที่เป็นข้อพิพาท หรืออาจเป็นทรัพย์สินอื่นที่เจ้าหนี้สืบรู้ว่าลูกหนี้ถือครองไว้ก็ได้

การบังคับคดีเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรลูกหนี้สูญเสียที่ดินทำกิน แม้ที่ดินแปลงนั้นๆ หรือทรัพย์สินอื่นใดจะไม่ได้เป็นทรัพย์สินจำนองก็ตาม โจทก์สามารถนำสืบเพื่อให้ได้ข้อมูลทรัพย์สินทั้งหมดที่ลูกหนี้ถือครองเพื่อขอให้ศาลบังคับคดี นำทรัพย์สินนั้น ๆ เข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ต่อไปได้ มีกรณีศึกษาในการทำการศึกษาค้างนี้กรณีหนึ่งเกษตรกรถูกเจ้าหนี้นอกระบบฟ้องในคดีกู้ยืมค้ำประกัน คดีถึงที่สุดแล้วและเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ฝ่ายโจทก์สืบรู้ว่าจำเลยมีกรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่จึงยื่นต่อศาลขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี และให้มีการตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ยึดหรืออายัดที่ดินของจำเลย การอายัดที่ดินตามคำสั่งศาลจะมีการแจ้งไปยังสำนักงานที่ดิน เพื่อไม่ให้มีการซื้อขายที่ดินแปลงนั้น ในกรณีของเกษตรกรรายนี้ที่ดินแปลงที่ถูกอายัดเป็นที่ดินที่ติดจำนองอยู่กับสหกรณ์การเกษตรสรรคบุรีอยู่ก่อน จึงต้องมีการแจ้งไปยังสหกรณ์การเกษตรสรรคบุรี ด้วย การเป็นเจ้าหนี้จำนองทำให้สหกรณ์การเกษตรสรรคบุรีมีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิเหนือที่ดินแปลงนั้น หมายถึงเป็นเจ้าหนี้ที่จะได้รับการชำระหนี้ก่อนเมื่อมีการขายทอดตลาดที่ดินแปลงนั้น จึงยื่นร้องสอดต่อศาล เพื่อขอให้ศาลสั่งให้นำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมาชำระหนี้ให้ตนเองก่อน

ในขั้นตอนของการบังคับคดี มีข้อกำหนดที่เกษตรกรและผู้ให้การช่วยเหลือควรต้องรู้เพื่อประโยชน์ในทางคดี ดังนี้

1. การคัดค้านคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดี

เมื่อลูกหนี้หรือจำเลยได้รับแจ้งเรื่องการอายัดทรัพย์สินเพื่อบังคับคดี สามารถยื่นคำคัดค้านต่อศาลเพื่อให้เพิกถอนหรือแก้ไขคำสั่งหรือขั้นตอนการบังคับคดีได้ภายใน 15 วัน นับจากวันที่ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี

2. การของดการบังคับคดี

การของดการบังคับคดีเป็นสิทธิของฝ่ายเจ้าหนี้ซึ่งเป็นโจทก์เช่นเดียวกับการขอบังคับคดี โดยต้องมีการแถลงต่อศาลว่าโจทก์ของดการบังคับคดีด้วยเหตุผลใด ขอยกตัวอย่างสืบเนื่องจากคดีที่กล่าวถึงข้างต้น เมื่อสหกรณ์การเกษตรสรรคบุรียื่นร้องสอดต่อศาลและมีการเปิดเผยยอดหนี้ที่เกษตรกรลูกหนี้ติดอยู่ซึ่งสูงกว่าราคาประเมินของที่ดินแปลงที่ถูกอายัด หมายความว่าแม้จะมีการขายทอดตลาดที่ดินแปลงนั้นเจ้าหนี้นอกระบบรายนั้นก็ยังไม่ได้รับการชำระหนี้เพราะเงินที่ได้จากการประมูลอาจไม่พอชำระหนี้ให้กับสหกรณ์การเกษตรสรรคบุรี เพราะปกติราคาขายทอดตลาดจะต่ำกว่าราคาประเมิน เจ้าหนี้นอกระบบรายนั้นจึงยื่นของดการบังคับคดี โดยมีการทำบันทึกข้อตกลงกับเกษตรกรลูกหนี้ว่าเกษตรกรจะยอมชำระหนี้เดือนละ 2,000 บาท และทุกเดือนมีนาคม และกันยายนจะชำระงวดละ 15,000 บาท

“พี่ก็ไม่รู้ว่าเขาจะให้จ่ายถึงเมื่อไร แล้วเงินมันจะไปหักหนี้ยังงี้ แต่เขาบอกว่าถ้าพี่จ่ายแบบนี้แล้ว เขาจะไม่บังคับเอาที่ดินของพี่ขายทอดตลาด” คือคำบอกเล่าของเกษตรกรรายนั้นถึงเบื้องหลังการทำข้อตกลงกับเจ้าหนี้เพื่องดการบังคับคดี

จากกรณีนี้จะเห็นว่าการของการงดการบังคับคดีเป็นไปเพื่อปกป้องประโยชน์ของเจ้าหนี้เพียงฝ่ายเดียว โดยลูกหนี้ไม่ได้ประโยชน์อันใด กล่าวคือไม่มีสิ่งใดแสดงให้เห็นว่ายอดหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยจะลดลงอย่างไร และที่สำคัญไม่มีสิ่งใดเป็นหลักประกันในทางกฎหมายว่าที่ดินจะไม่ถูกนำออกขายทอดตลาดในอนาคต เหตุที่เจ้าหนี้เลือกของการงดการบังคับคดีในกรณีนี้เพราะเจ้าหนี้ตระหนักว่าการบังคับคดีจะไม่เป็นผลดีกับตัวเองเพราะลูกหนี้จะไม่มีเงินมาชำระหนี้ให้อยู่ดี การให้ลูกหนี้จ่ายรายเดือนบ้างแม้จะเป็นจำนวนน้อยแต่ก็ดีกว่าที่เจ้าหนี้จะได้อะไรคืนเลย

ของดการบังคับคดี

☐ ขอถอนการยึดทรัพย์ ☐ ขอถอนการบังคับคดี ☐ สละสิทธิ์การบังคับคดี

☐ คำธรรมเนียมยอมให้หักเงินค่าใช้จ่าย ☐ จำนวนที่..... ขอมชำระค่าธรรมเนียม

☐ ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินต่อไป

☐ ขอถ่ายเอกสาร ☐ โดยรับรองสำเนาถูกต้อง คือ.....

☒ ของดการบังคับคดีไว้เป็นเวลา 6 เดือน โดยได้แนบ..... หนังสือให้ความยินยอมจากเจ้าหนี้

☐ หนังสือรับโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ☐ ขอตรวจรับรองบัญชีและขอรับเงิน ☐ ขอรับเงินคงเหลือคืน

☐ ขอรับคืนฉบับเอกสาร คือ.....

☒ อื่นๆ.....

ขอได้โปรดอนุญาต 15/000 ณ วันที่ 2563

นาย..... (ลงชื่อ)..... ผู้แถลง

นาย..... (ลงชื่อ)..... ผู้แถลง

หมายเหตุ ข้าพเจ้าขอแจ้งคำสั่งอยู่ถ้าไม่รอให้ถือว่าทราบแล้ว (ลงชื่อ)..... ผู้แถลง

ตัวอย่างหนังสือการของการงดการบังคับคดีที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิยื่นต่อสำนักงานบังคับคดี จะเห็นเหตุผลของการของการงดการบังคับคดีด้านล่าง ผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายกับเกษตรกร ควรต้องแจ้งให้เกษตรกรตระหนักว่าการที่อยู่ ๆ เจ้าหนี้ขอของการงดการบังคับคดีโดยที่ตนเองยังไม่ได้ชำระหนี้สินครบถ้วน ย่อมมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น

คดีเข้ามาสู่ทีมวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้เพราะเกษตรกรไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ 15,000 บาท ในงวดเดือนกันยายน 2563 ได้ ซึ่งทนายความในทีมวิจัยได้ให้คำแนะนำว่าให้เกษตรกรหยุดการชำระหนี้ส่วนนี้ไปก่อนเพราะไม่ชัดเจนว่าเป็นการลดหนี้ในส่วนไหน เป็นเพียงการจ่ายเงินเพื่อซื้อเวลาการถูกขายทอดตลาดเท่านั้น (แม้จะถูกขายทอดตลาดเจ้าหนี้รายนี้ก็จะได้ไม่ได้รับการชำระหนี้เพราะเกษตรกรลูกหนี้ติดหนี้เจ้าหนี้รายอื่นอยู่ในมูลค่าหนี้ที่มากกว่าราคาประเมินของที่ดิน และแม้จะไม่ได้ถูกขายทอดตลาดในครั้งนี้ โอกาสที่ดินผืนนี้จะหลุดมือเกษตรกรก็มีสูง เพราะจะถูกบังคับคดีจากเจ้าหนี้รายอื่นอยู่ดี) และแนะนำให้เกษตรกรรอให้กระบวนการบังคับคดี และการขายทอดตลาดดำเนินต่อไป โดยคำแนะนำนี้อยู่บนฐานข้อเท็จจริงว่าเกษตรกรรายนี้มีหนี้สินเป็นจำนวนมากนอกเหนือจากเจ้าหนี้ที่นอกระบบกับสหกรณ์การเกษตรที่เป็นคดีความกันอยู่แล้วยังมีรายอื่นอีก และไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ได้ ขณะเดียวกันที่ดินทุก

แปลงที่มีกีดกันจนหมดแล้ว การหลีกเลี่ยงการถูกยึดที่ดินเพื่อขายทอดตลาดค่อนข้างจะเป็นไปได้ยาก ทางออกที่ดีที่สุดสำหรับเกษตรกรรายนี้คือ ต้องยอมให้ที่ดินถูกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปชำระหนี้ โดยที่มวิจยในฐานะผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายจะขับเคลื่อนด้วยข้อกฎหมายที่จะทำให้กระบวนการบังคับคดีและขายทอดตลาดเป็นไปบนผลประโยชน์ต่อเกษตรกรสูงที่สุดด้วยการให้เกษตรกรเพิ่มมูลค่าที่ดินด้วยการปลูกพืชเศรษฐกิจที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนดให้เป็น “ทรัพย์สินอื่น” ที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ได้ เช่น พะยูง แดง ประดู่ป่า ประดู่บ้าน สลับกับการปลูกพืชไร่ที่เกษตรกรสามารถสร้างรายได้จากที่ดินระหว่างรอกระบวนการขายทอดตลาด เพื่อให้ที่ดินมีมูลค่าเพิ่มขึ้น การขายทอดตลาดจะได้ราคาที่ดีขึ้น

การให้คำแนะนำของมวิจยในฐานะผู้ให้การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เกษตรกรรายนี้ว่าให้หยุดชำระเงินเดือนละ 2,000 บาท และ 15,000 บาท ไม่ได้เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรไม่ชำระหนี้ หากทีมพิจารณาแล้วเห็นว่าการชำระเงินในส่วนนี้นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์อันใดต่อเกษตรกรแล้ว ยังเป็นภาระทางการเงินด้วย หากให้การชำระเงินส่วนนี้ดำเนินต่อไป เกษตรกรต้องไปหาเงิน 15,000 บาทเพื่อมาชำระหนี้ในงวดเดือนกันยายน 2563 กลายเป็นการเพิ่มวงจรหนี้ของตนเองให้มากขึ้น วัตถุประสงค์ของการให้หยุดการชำระเงินในส่วนนี้ เพื่อให้กระบวนการทางกฎหมายดำเนินต่อไป บนฐานที่จะเป็นประโยชน์กับเกษตรกรให้มากที่สุด ขณะที่เขียนคู่มือนี้ในช่วงต้นเดือนมกราคม 2563 เกษตรกรได้รับหมายเรียกจากสำนักงานบังคับคดีจังหวัดชัยนาท ให้ไปเจรจาคดีนี้แล้ว

มีเทคนิคเล็ก ๆ ที่อาจทำให้เกษตรกรยังสามารถรักษาที่ดินที่แม้จะถูกขายทอดตลาดไว้ได้คือ การหาคนที่ไว้ใจได้ อาจจะเป็นคนในครอบครัว หรือเพื่อนฝูง เข้าร่วมประมูลซื้อที่ดินแปลงนั้นไว้ และตัวเกษตรกรค่อยไปซื้อคืนภายหลัง ทั้งนี้ราคาขายทอดตลาดมักจะเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาประเมิน

จะเห็นได้ว่าการให้คำแนะนำหรือการช่วยเหลือด้านกฎหมายให้กับเกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยในคดีที่เกี่ยวข้องหนี้สิน สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการทางศาล และไม่มีคำตอบหรือแนวทางสำเร็จรูป ทุกอย่างขึ้นกับข้อเท็จจริงและศักยภาพในการชำระหนี้ของเกษตรกร ซึ่งผู้ให้การช่วยเหลือควรต้องไม่ลืมว่าการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เกษตรกรกลุ่มนี้ ไม่ได้เป็นการชำระหนี้แทน หรือเพื่อแสวงหาช่องทางให้เกษตรกรไม่ต้องชำระหนี้ หากแต่เป็นกระบวนการที่ผู้ช่วยเหลือเข้ามาแทรกแซงเพื่อให้การดำเนินกระบวนการทางศาลเป็นไปอย่างมีความเป็นธรรมต่อเกษตรกรมากขึ้น

อุปสรรคและความท้าทายในการช่วยเหลือทางกฎหมายต่อเกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยในคดีหนี้สิน

1. ความท้าทายที่สำคัญมาจากฝั่งเกษตรกร ดังกล่าวก่อนหน้านี้ว่าเกษตรกรอาจไม่เปิดเผยข้อมูลทั้งข้อเท็จจริงในการกู้เงิน ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับฐานะทางการเงินของตนเองให้ผู้ให้การช่วยเหลือรับรู้ทั้งหมด ทำให้การวางแผนการช่วยเหลือเป็นไปได้อย่างยาก และอาจไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่าทีมผู้ให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายเป็นคนแปลกหน้าที่เข้าไปในชุมชน การลงเลสลัยจากฝ่ายเกษตรกรว่าจะให้ความช่วยเหลือได้จริงหรือจะไว้ใจได้จริงหรือยอมเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ ผู้ให้ความช่วยเหลือควรต้องคำนึงถึงประเด็นนี้ตลอดเวลา

2. ระหว่างที่การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายของทีมช่วยเหลือดำเนินไป เกษตรกรอาจไปแสวงหาความช่วยเหลือหรือทางออกจากแหล่งอื่นที่เกษตรกรมั่นใจกว่า เช่น การเจรจากับกองทุนฟื้นฟูเกษตรกรเพื่อให้เข้ามาซื้อหนี้ (ที่บ่อยครั้งพบว่าเกษตรกรไม่ได้ตระหนักว่าต้องชำระหนี้คืนให้กองทุนฯ) ทำให้เกษตรกรอาจมีการขอยุติการรับความช่วยเหลือทางกฎหมายกลางคันเมื่อกองทุนฯ เข้ามาซื้อหนี้แล้ว

3. เกษตรกรอาจไม่กล้าเผชิญหน้ากับเจ้าหนี้ที่เป็นนายทุนนอกระบบ แม้ในเชิงคดีจะสามารถสู้ได้ เพราะเกษตรกรจะมีความคิดว่าอนาคตอาจมีความจำเป็นทางการเงินที่ต้องพึ่งเจ้าหนี้นอกระบบเหล่านั้นอีก จึงเลือกที่จะปล่อยให้คดีดำเนินไปโดยที่ตนเองเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ซึ่งผู้ให้ความช่วยเหลือควรต้องเข้าใจความรู้สึกนี้ของเกษตรกรและไม่ฝืนให้เกษตรกรเลือกสู้คดี

4. ข้อจำกัดทางกฎหมายเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่ง ปัจจุบันกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศไทยในคดีเรื่องหนี้สิน ยังให้ความสำคัญกับหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเช่นสัญญากู้เงิน ทำให้กระบวนการกู้เงินและการชำระเงินที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้โดยเฉพาะในคดีเจ้าหนี้นอกระบบไม่ถูกนำเข้าสู่การพิจารณาคดี และศาลยึดหลักว่า “เป็นหนี้ต้องจ่าย” ไม่มีการยอมรับหรือการสืบค้นกลับไปสู่ข้อเท็จจริงก่อนหน้านี้ที่ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้เข้าหนี้เป็นจำนวนมากแล้ว จนไม่สามารถชำระไหว การชำระหนี้ของลูกหนี้อาจเกินกว่ามูลค่าหนี้ที่กู้มาแล้ว หากระบบกฎหมายของไทยให้การยอมรับกระบวนการชำระหนี้ในส่วนนี้จะสามารถทำให้ช่วยเหลือเกษตรกรในคดีหนี้สินได้อีกจำนวนมาก

ภาคผนวก

กรณีศึกษาและกระบวนการศึกษาเชิงปฏิบัติ

กรณีศึกษาที่ 1 เจ้าหนื่นนอกระบบ

สถานะคดี ณ วันเริ่มทำวิจัย

คดีเพิ่งเริ่มต้น จำเลยเพิ่งได้รับ
หมายศาล ยังไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณา

ข้อมูลพื้นฐาน

หญิง อายุ 46 ปี มีสมาชิกใน
ครอบครัว 4 คน ประกอบด้วยตนเอง แม่
(พิการ) สามี และลูกชายวัยรุ่นกำลังเรียน
หนังสือระดับ ปวส. อาชีพหลักคือการเป็น
อสม. และนักบริบาลดูแลผู้สูงอายุ อาชีพรอง
ขายน้ำเต้าหู้ รับจ้างหมวด และรับจ้างทั่วไป
สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช.

ทรัพย์สินที่มี ที่ดิน 2 แปลง เป็น
ที่ดินที่ปลูกบ้านในปัจจุบัน ทั้งสองแปลงติด
จวนกับเจ้าหนื่นนอกระบบที่เป็นคดีฟ้อง
ร้องกันอยู่ และมีรถมอเตอร์ไซด์ 2 คัน

รายรับ รายรับรายเดือนมาจาก
เงินเดือน อสม. 1,000 บาท, เงินเดือนนัก
บริบาลดูแลผู้สูงอายุ 1,500 บาท ค่าเบี้ยคน
ชราของแม่ 700 บาท เบี้ยคนพิการของแม่
800 บาท เงินจากบัตรสวัสดิการสำหรับซื้อของใช้ เป็นส่วนของแม่ 300 บาท ของตัวเอง 200 บาท

รวมรายรับที่เป็นตัวเงิน ที่ได้รับทุกเดือนของทั้งครอบครัว 4,000 บาท และรายรับในรูปบัตรสวัสดิการ
สำหรับซื้อสินค้าเดือนละ 500 บาท ไม่มีเงินออม

นอกจากนี้ยังมีรายรับที่ไม่ประจำจากการขายน้ำเต้าหู้ตอนเช้า ซึ่งไม่ได้ขายทุกวัน วันที่ได้ขายจะมีรายได้หลัง
หักค่าใช้จ่ายประมาณ 150 บาท รายได้จากการรับจ้างหมวดคิดเป็นรายชั่วโมง ชั่วโมงละ 100 บาท ไม่ได้มีลูกค้าทุกวัน
รายได้จากการรับจ้างทั่วไป แล้วแต่จะมีคนจ้าง

สามีทำนาบนที่ดินเช่า 8 ไร่ ไม่ค่อยได้ผลผลิต ทำเป็นเกษตรเคมี จ่ายค่าเช่าเป็นผลผลิตไร่ละ 20 ถัง
ผลผลิตหลังหักค่าเช่าเหลือพอสำหรับบริโภคในบ้านเท่านั้น ส่วนใหญ่ไม่พอกินตลอดทั้งปี ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่

ค่อยดี สามีมีปัญหาเรื่องการใช้จ่ายความรุนแรงในครอบครัว และเคยมีประวัติใช้ยาเสพติด

รายจ่าย ส่วนใหญ่ใช้จ่ายในเรื่องค่าครองชีพในชีวิตประจำวันของทั้งครอบครัว ค่ากับข้าวประมาณเดือนละ 2,000 บาท ค่าน้ำมันรถเดือนละ 1,000 บาท ค่าไฟเดือนละ 500 บาท ค่าน้ำ 200 บาท ค่าโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ตเดือนละ 600 บาท มีภาระผ่อนเครื่องซักผ้า 1 เครื่อง เดือนละ 1,009 บาท

หนี้สินในครัวเรือน มีภาระหนี้สิน รายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

แหล่งเงินทุน	ยอดหนี้	สาเหตุของหนี้	ปีที่กู้	การค้ำประกัน		สถานะหนี้
				บุคคล	หลักทรัพย์	
อีซีบาย (บัตรเครดิต)	18,000.-	ใช้จ่ายในครัวเรือน	จำไม่ได้			กดเงินสดมาหมุนตอนทำงาน พอไม่ได้ทำงานก็ไม่ได้จ่าย มีใบทวงถามให้ชำระหนี้แล้ว คาดว่าน่าจะโดนฟ้องเร็ว ๆ นี้
บริษัทเงินทุนกระบะบ	160,000.- เงินต้น รวม 2 สัญญาเงินกู้	ใช้จ่ายในครัวเรือน	2557	-	ที่ดิน 2 งาน	ถูกฟ้องแล้ว รวม 2 คดี
นอกระบบจากคนรู้จัก	30,000.-	ใช้หนี้โรงงาน	2557	-	-	ไม่เคยชำระ สื่อสารกับเจ้าหนี้บ่อยๆ ยังไม่ถูกทวง
นอกระบบจากคนรู้จัก	30,000.-	ส่งแซร์	2558	-	-	ไม่เคยชำระ สื่อสารกับเจ้าหนี้บ่อยๆ ยังไม่ถูกทวง
กองทุนหมู่บ้าน	30,000.- ดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี					ส่งเต็มจำนวนทุกปีเดือนตุลาคม ด้วยการกู้นอกระบบ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อวัน เมื่อชำระเสร็จก็กู้กองทุน 30,000 บาท ในวันเดียวกันไปคืนพร้อมดอกเบี้ย
นำชาย	100,000.-		2557			ไม่เคยชำระ สื่อสารกับเจ้าหนี้บ่อยๆ ยังไม่ถูกทวง

ปัจจุบันถูกฟ้อง 2 คดี

คดีที่ 1 โจทก์ นิติบุคคลเอกชน ฟ้องวันที่ 3 เมษายน 2563

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันเริ่มการวิจัย
- คดี กู้ยืม จำนอง จำนวนทุนทรัพย์ 190,750 บาท - จำเลยกู้ยืมวันที่ 28 กค. 58 นำหลักทรัพย์ โฉนดที่ดิน พร้อมสิ่งปลูกสร้าง จำนอง ยอดเงิน 120,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี - คำฟ้องขอให้ 1. จำเลยชำระหนี้แก่โจทก์เป็นจำนวนเงิน 190,750 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 120,000 บาท นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจำเลยจะชำระหนี้และไถ่ถอนจำนองเสร็จสิ้น	นัดเจรจาไกล่เกลี่ย 7 สิงหาคม 2563 สถานะหลังจบกระบวนการวิจัย ศาลมีคำพิพากษา วันที่ 8 ตุลาคม 2563 ประณิษประยอมโดยจำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์เดือนละ 2,000 บาท จากยอดเงิน 190,750 บาท จะชำระให้หมดสิ้นภายใน 2 ปี ระหว่างนี้โจทก์ยอมหยุดการคำนวณดอกเบี้ยเพิ่มหากภายใน 2 ปี จำเลยชำระหนี้ได้ครบโจทก์จะลดยอดหนี้ชำระให้อีก 35,000 บาท หากจำเลยชำระไม่ครบจะนำยอดเงินที่เหลือมาคำนวณดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี พร้อมชำระค่าปรับ

คดีที่ 2 โจทก์ บุคคล เป็นเจ้าของนิติบุคคลที่เป็นโจทก์ในคดีแรก ฟ้องวันที่ 8 เม.ย. 2563

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันเริ่มการวิจัย
- คดีผิดสัญญากู้เงิน จำนวน จำนวนทุนทรัพย์ 103,376 บาท - จำเลยกู้เงินวันที่ 31 มี.ค. 2559 จำนวน 65,000 บาท นำโฉนดมาจำนอง อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี นำส่งดอกเบี้ยเดือนละครั้ง - คำฟ้องขอให้ 1. ชำระหนี้แก่โจทก์จำนวน 103,376 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 65,000 บาท นับถัดจากวันฟ้อง เป็นต้นไปจนกว่าจำเลยจะชำระหนี้และไถ่ถอนจำนองเสร็จสิ้น	ศาลนัดไกล่เกลี่ย วันที่ 7 กันยายน 2563 สถานะหลังจบกระบวนการวิจัย ศาลมีคำพิพากษา วันที่ 5 พฤศจิกายน 2563 ประนีประนอม โดยจำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์เดือนละ 1,000 บาท จากยอดเงิน 103,376 บาท จะชำระให้หมดสิ้นภายใน 2 ปี ระหว่างนี้โจทก์ยอมหยุดการคำนวณดอกเบี้ยเพิ่ม หากภายใน 2 ปี จำเลยชำระหนี้ได้ครบโจทก์จะลดยอดหนี้ชำระให้อีก 19,000 บาท หากจำเลยชำระไม่ครบจะนำยอดเงินที่เหลือมาคำนวณดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี พร้อมชำระค่าปรับ

การดำเนินงานของทีมวิจัย

ศึกษารายละเอียดคำฟ้อง เปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงฝั่งจำเลยและดูความต้องการฝ่ายจำเลย เพื่อเป็นข้อมูลกำหนดแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

จากการศึกษาพบว่าโจทก์ทั้ง 2 คดีมีความสัมพันธ์กัน คือโจทก์ในคดีที่ 2 เป็นบุคคลธรรมดาที่เป็นเจ้าของนิติบุคคลซึ่งเป็นโจทก์ในคดีที่ 1 และโจทก์คดีที่ 2 เคยเป็นผู้จัดการสาขาของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในอำเภอสรคบุรี และการปล่อยเงินกู้ของนิติบุคคลที่เป็นโจทก์ในคดีที่ 1 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งบริษัท คำฟ้องของทั้ง 2 คดี เป็นกรณีผิดสัญญากู้ยืมจำนอง ด้วยยอดเงินต้นที่แตกต่างกัน การกู้ยืมต่างวาระกัน

จำเลยยอมรับว่ามีการกู้ยืมเงินมา 2 ครั้ง และชำระหนี้ไม่ครบถ้วนจริง ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่ารายละเอียดการฟ้องไม่ถูกต้อง คดีที่ 1 ยอดเงินต้นในคำฟ้องสูงเกินกว่าเงินกู้ที่ได้รับจริง และคดีที่ 2 ถูกฟ้องในคดีผิดสัญญากู้ยืมจำนอง แต่เธอไม่ได้จดจำนองที่ดินกับโจทก์ เพียงแค่นำโฉนดไปให้โจทก์ในฐานะผู้ให้กู้ยืมถือไว้เท่านั้น จำเลยประสงค์จะชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย แต่ขอให้มีการแก้ไขยอดเงินต้นให้ถูกต้อง และขอความเป็นธรรมกรณีที่ไม่ได้จดจำนองแต่ถูกฟ้องในข้อหาผิดสัญญาจำนอง

ตามคำบอกเล่าและหลักฐานที่จำเลยมีให้ ซึ่งประกอบด้วยเอกสารเป็นกระดาษแผ่นเล็กออกให้โดยเจ้าหน้าที่ในวันกู้ ระบวยอดเงินกู้ของคดีแรกจำนวน 150,000 บาท เจ้าหน้าที่หักค่าดอกเบี้ยล่วงหน้า 3 งวด งวดละ 3,750 บาท และค่าธรรมเนียมในการดำเนินงาน 2,500 บาท เท่ากับว่าเกษตรกรรายนี้ได้รับเงินกู้จริงในวันนั้น 136,250 บาท หลังจากวันกู้เธอได้ชำระเงินกู้ให้เจ้าหน้าที่ 30,000 บาท และไม่เคยชำระอีกเลย ตามข้อเท็จจริงนี้เท่ากับยอดเงินกู้ควรต้องเท่ากับยอดเงินที่เธอได้รับจริงคือ 136,250 บาท และเมื่อชำระเงินต้นภายหลัง 30,000 บาท ยอดเงินต้นที่ถูกฟ้องจึงควรอยู่ที่ 106,250 บาท ในวันกู้ไม่มีการเซ็นสัญญาเงินกู้ แต่เธอนำโฉนดที่ดินไปให้เจ้าหน้าที่ยึดถือ เมื่อมีการผิดชำระหนี้เจ้าหน้าที่บังคับให้ทำสัญญาจำนองโฉนดที่ดินแปลงนั้น โดยใช้ยอดเงิน 120,000 บาท (มาจาก ยอดเงินกู้ครั้งแรก 150,000 บาท หักเงินที่เธอชำระ 30,000 บาท) เป็นเงินต้นที่ถูกนำมาเป็นยอดฟ้อง ส่วนการกู้ครั้งหลังซึ่งเป็นที่มาของคดีที่ 2 การกู้ยืมเงินเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกัน ด้วยยอดเงินที่แตกต่างกัน และเธอได้นำโฉนดของที่ดินอีกแปลงหนึ่งไปให้เจ้า

หนี้ยึดถือ ครั้งนี้เจ้าหนี้ให้เธอลงนามในเอกสารมอบอำนาจที่ไม่ระบุวัตถุประสงค์ไว้ให้ 1 ฉบับ และเจ้าหนี้นำเอกสารฉบับนี้ไปจดจำนองที่ดินโดยที่ไม่ได้แจ้งเธอ

ทีมช่วยเหลือให้ทนายความยื่นปฏิเสธคำฟ้องของโจทก์ และขอให้มีการสืบพยานต่อสู้คดีไว้ก่อน ในวันที่ศาลนัดครั้งแรก โดยให้การต่อสู้ตามหลักกฎหมาย ได้แก่ สัญญาเงินกู้ไม่เป็นจริง การจำนองเป็นไปโดยไม่สุจริตเพราะจำเลยไม่ได้รู้เห็นกับการจำนอง (คดีที่ 2) เจ้าหนี้ให้กู้ด้วยอัตราดอกเบี้ยที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด

3. เมื่อถึงวันนัดสืบพยาน โจทก์และจำเลยสามารถเจรจาประนีประนอมได้ โดยฝ่ายโจทก์ยอมปรับโครงสร้างหนี้และอัตราการผ่อนชำระรายเดือน โดยนำยอดเงินทั้งหมดตามฟ้อง 190,750 บาท (มาจากยอดเงินต้น 120,000 บาท บวกดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี และค่าปรับจากการค้างชำระ) มาเป็นยอดเงินที่จำเลยต้องชำระ โดยยอมให้จำเลยผ่อนชำระเดือนละ 2,000 บาท (เป็นอัตราการผ่อนชำระที่จำเลยเสนอเอง) และต้องชำระหนี้ให้หมดภายใน 2 ปี โดย 2 ปีนี้จะไม่มีการคิดดอกเบี้ยเพิ่มเติม และหากจำเลยสามารถชำระได้หมดภายใน 2 ปี จะลดหนี้ให้อีก 35,000 บาท แต่หากมีการผิดนัดชำระจำเลยจะยอมให้โจทก์บังคับคดียึดทรัพย์จำนอง ออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้และยินยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ของเงินต้นที่ค้างชำระ ณ วันผิดนัดชำระหนี้

เงื่อนไขการประนีประนอมนี้ถูกนำมาใช้กับคดีที่ 2 ด้วย แม้จะพบว่าในคดีที่ 2 การจดจำนองกระทำโดยจำเลยไม่รู้ไม่เห็นจริงเพราะเอกสารการทำสัญญาจำนองเป็นหนังสือมอบอำนาจจากจำเลย ซึ่งจำเลยลงนามในเอกสารมอบอำนาจเปล่าให้โจทก์ไว้ในวันที่กู้เงิน

ข้อสังเกต

เป็นที่น่าสังเกตว่าในกระบวนการเจรจาประนีประนอมหนี้ เมื่อทั้งสองฝ่ายได้นำข้อเท็จจริงมาพิจารณาร่วมกันพบว่าข้อเท็จจริงที่ทีมวิจัยได้จากเกษตรกรมีความคลาดเคลื่อนไปบ้างซึ่งอาจเกิดจากการจำผิดของจำเลย หรือเกิดจากการตั้งใจปกปิดเพราะอาจยังไม่ไว้วางใจทีมวิจัย หรืออาจด้วยเหตุผลอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ในกระบวนการเจรจาประนีประนอม ทีมวิจัยพยายามถามถึงข้อเท็จจริงกรณีการเกิดดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่สัญญาจำนองจะเกิดขึ้น พบว่าทีมโจทก์พยายามบ่ายเบี่ยงไม่พูดถึง แต่เสี่ยงไปว่าจะงดการคิดดอกเบี้ยในช่วง 2 ปีของการผ่อนชำระ

คดีนี้แสดงให้เห็นว่าหากมีผู้มีความรู้ด้านกฎหมายเข้ามาช่วยเกษตรกรทำให้สามารถสร้างอำนาจต่อรองให้กับเกษตรกรได้มากขึ้น จากคดีนี้จะเห็นว่าโจทก์ยอมหยุดดอกเบี้ยเป็นเวลาถึง 2 ปี รวมทั้งจะลดยอดผ่อนชำระให้อาจเป็นเพราะโจทก์เองตระหนักถึงข้อเสียเปรียบของตัวเองที่คิดดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดในช่วงแรกของการกู้เงิน หากทนายฝ่ายจำเลยหยิบประเด็นนี้มาสู้กลับ ย่อมไม่ส่งผลดีต่อโจทก์ หากคดีนี้ไม่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกรณีศึกษาการเจรจาต่อรองกับเจ้าหนี้จนได้ผลเช่นนี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ เพราะเกษตรกรหากนั้นนอกจากจะไม่มีความรู้ในเรื่องข้อกฎหมายแล้วยังไม่กล้าต่อรองกับเจ้าหนี้ด้วย และการที่โจทก์และจำเลยได้เจรจากันบนฐานข้อเท็จจริงว่าจำเลยไม่สามารถชำระหนี้ได้หากไม่มีการปรับโครงสร้างหนี้ ทำให้โจทก์ยอมตามเงื่อนไขการขอผ่อนชำระรายงวดในอัตราที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เพราะหากเกินกว่านี้จะเลยจะไม่สามารถชำระได้ หมายความว่าโจทก์เองก็อาจจะไม่มีโอกาสได้รับการชำระหนี้

บทเรียนจากกรณีศึกษาที่

กรณีนี้เป็นตัวอย่างของการกู้ยืมเงินโดยผู้กู้ละเลยความสำคัญของการสอบถามรายละเอียดของการกู้ ซึ่งเกิดขึ้นจนเกือบเป็นธรรมชาติของขอกู้จากแหล่งเงินทุนในระบบ ทั้งนี้เป็นไปได้ว่าผู้กู้เงินจากแหล่งเงินทุนระบบส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความจำเป็นทางการเงินอย่างเร่งด่วนแต่ไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนในระบบได้ภายในเวลาที่ต้องการใช้เงิน จนต้องยอมแบกรับภาระดอกเบี้ยที่สูงกว่าแหล่งเงินทุนในระบบ สถานะของผู้กู้จึงเป็นรองหรืออยู่ในจุดที่ไม่กล้าต่อรองหรือสอบถามรายละเอียดใด ๆ

ประเด็นสำคัญอยู่ที่การได้รับเงินกู้น้อยกว่ายอดเงินกู้ที่ระบุในสัญญา ซึ่งผู้ให้กู้อ้างว่าเป็นการหักค่าดอกเบี้ยล่วงหน้า 3 งวดแรก ในทางกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้ การคิดยอดเงินกู้ต้องยึดถือจำนวนเงินที่ผู้กู้ได้รับจริงเป็นเงินต้น โขคิดที่จำเลยเก็บเอกสารทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการกู้เงินไว้อย่างเป็นระบบ ทำให้มีหลักฐานสำคัญในการสู้คดี ทุกคนที่จะกู้เงินจากแหล่งเงินทุนระบบหากไม่สามารถเจรจาหรือต่อรองเรื่องดอกเบี้ย เรื่องการชำระค่างวดอย่างน้อยก็ควรต้องเก็บเอกสารทุกอย่างไว้ เพื่อว่าหากไม่สามารถชำระหนี้ได้จนเป็นคดีขึ้นสู่ศาลจะได้มีหลักฐานที่ไม่ให้โจทก์หรือผู้เอาเปรียบได้

กรณีศึกษาที่ 2 โจทย์สหกรณ์การเกษตร

สถานะคดี ณ วันเริ่มทำวิจัย

คดีอยู่ในช่วงเริ่มต้น จำเลยเพิ่งได้รับหมายศาลยังไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณา

ข้อมูลพื้นฐาน

เพศหญิง อายุ 60 ปี อาชีพเกษตรกร (นาข้าว) สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วยลูกชาย ลูกสะใภ้และหลานสาวรวม 4 คน

ทรัพย์สินที่มี

รถกระบะ 1 คัน มีที่ดิน 1 แปลง ปลุกบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เปิดเป็นร้านขายอาหารตามสั่ง และเลี้ยงเป็ด แต่ถูกอายัดตามหมายบังคับคดี มีเป็ดไข่ฝูงเล็ก ๆ 1 ฝูง ประมาณ 10 ตัว ให้ผลผลิตสม่ำเสมอ

รายรับ

รายได้หลักมาจากการทำนา ปลุกข้าวปลอดภัย บนที่ดินเช่า 8 ไร่ ส่งขายให้มูลนิธิชีวิตไท ทำให้มีตลาดแน่นอน และมีราคาดี แต่รายได้ที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมาจากการขายอาหารตามสั่ง ซึ่งลดต้นทุนด้วยการปลูกผักสวนครัว และเลี้ยงเป็ดไข่

รายจ่าย

รายจ่ายหลักคือค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

หนี้สินในครัวเรือน

มีหนี้กับสหกรณ์การเกษตรสรรคบุรี 2 ก้อนใหญ่ ก้อนแรก เป็นหนี้จำนอง ถูกฟ้องดำเนินคดี จนถึงที่สุดแล้ว ตอนนี้อยู่ระหว่างการการบังคับคดี และหนี้ก้อนหนึ่งกำลังถูกฟ้องคดีกู้ยืม ค่าประกัน สาเหตุการเกิดหนี้เริ่มจากการขาดทุนจากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง เริ่มกู้หนี้มาทำนาข้าว และมีการกู้หนี้ใหม่มาเพื่อโปะหนี้เก่า รวมถึงกู้มาเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

รายละเอียดคดี

มีคดีกำลังถูกฟ้องร้อง 1 คดี นำเข้ามาเป็นกรณีศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดดังนี้

โจทก์ สหกรณ์การเกษตรแห่งหนึ่ง ฟ้องวันที่ 29 เมษายน 2563

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันที่เริ่มทำการวิจัย
- คดีกู้ยืม ค่าประกัน - กู้ยืมหลายครั้งทั้งระยะสั้นและระยะปานกลาง ทุกครั้งได้รับเงินจากโจทก์ครบถ้วน - ครั้งที่ 1 กู้วันที่ 23 เมษายน 2555 ยอดกู้ 70,000 บาท - ครั้งที่ 2 กู้วันที่ 25 ธันวาคม 2556 ยอดกู้ 80,000 บาท - ครั้งที่ 3 กู้วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2557 ยอดกู้ 18,000 บาท - ดอกเบี้ยร้อยละ 9.50 บาทต่อปี ค่าปรับที่ไม่สามารถชำระตามกำหนดร้อยละ 3 ต่อปี - ถึงวันฟ้องค้างชำระเงินต้น 139,970 บาท ค้างชำระดอกเบี้ย 65,472.80 บาท ค้างชำระเบี้ยปรับ 12,080.04 บาท - คำฟ้องขอให้จำเลยทั้ง 4 ร่วมกันชำระ เงินจำนวน 217,522.84 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12.50 ต่อปี ของต้นเงิน 139,970 บาท และให้ร่วมกันชำระค่าฤชาธรรมเนียม และค่าทนายความในอัตราอย่างสูงแทนโจทก์ด้วย	รอขึ้นสืบพยาน 5 ตุลาคม 2563 สถานะหลังจบกระบวนการวิจัย คดีนี้โจทก์ถอนฟ้อง เนื่องจากจำเลยร่วมคนหนึ่งเสียชีวิต แต่โจทก์แจ้งมายังจำเลยว่าจะยื่นฟ้องใหม่ในอนาคต

ภาพรวมคดี

เป็นคดีที่เกษตรกรถูกฟ้องโดยสหกรณ์การเกษตรที่ตนเองเป็นสมาชิกและได้กู้ยืมเงินด้วยการใช้บุคคลค้ำประกัน ในลักษณะการกู้ที่เรียกว่า “4 คนค้ำ” กรณีนี้เกษตรกรที่ศึกษาตกเป็นจำเลยที่ 1 คือเป็นคนกู้เอง มีเพื่อนอีก 3 คนในกลุ่มเป็นจำเลยร่วม ที่ 2, 3, และ 4 ตอนที่ทีมวิจัยเข้ามาศึกษาคดีเพิ่งเริ่มต้น จำเลยเพิ่งได้รับหมายฟ้องและยังไม่ได้เริ่มกระบวนการพิจารณาคดี และจำเลยได้ยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ต่อสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งกองทุนฟื้นฟูฯ ได้ทำหนังสือถึงผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรสรรคบุรี ผู้เป็นโจทก์เพื่อขอความอนุเคราะห์ชะลอการดำเนินคดีทางกฎหมายชั่วคราวด้วย ระหว่างรอผลการพิจารณาแนวทางการช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูฯ

การดำเนินงานของทีมวิจัย

ศึกษารายละเอียดคำฟ้อง เปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงฝั่งจำเลยและดูความต้องการฝ่ายจำเลย เพื่อเป็นข้อมูลกำหนดแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

จากการศึกษาคำฟ้องพบว่า มีประเด็นที่สามารถหยิบยกมาต่อสู้ในชั้นศาลได้ กล่าวคือพบว่า มีข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์โดยพบว่า ในการกู้เงินแต่ละครั้ง สหกรณ์จะไม่จ่ายเงินกู้ให้ผู้กู้ตามยอดเงินกู้จริง แต่จะมีการหักเงินไว้ส่วนหนึ่ง บังคับให้เกษตรกรผู้กู้ซื้อหุ้นสหกรณ์เพื่อเป็นหลักประกัน ทั้งที่ผู้กู้ก็มีหลักทรัพย์จำนองแล้ว การบังคับหักยอดเงินกู้เพื่อซื้อหุ้นสหกรณ์นี้ไม่ได้ปรากฏในระเบียบสหกรณ์การเกษตรสระบุรี จำกัด พ.ศ.2559 ว่าด้วยการให้เงินกู้แก่สมาชิกดอกเบี้ยเงินกู้แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 แต่ในเอกสารประกอบการกู้ยืมเงินของสหกรณ์จะระบุการซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของการกู้เงิน เช่น การกู้เงินครั้งที่ 1 ในวันที่ 23 เมษายน 2555 ยอดเงินกู้ 70,000 บาท ในเอกสารของสหกรณ์จะระบุว่าเป็นการกู้เงินระยะสั้นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำนาปี 66,500 บาท และซื้อหุ้นสหกรณ์ 3,500 บาท แล้วเกษตรกรผู้กู้จะได้รับเงินสดจริง 66,500 บาท ขณะที่ในคำฟ้องระบุว่า “ทุกครั้งที่กู้ยืม จำเลยที่ 1 ได้รับเงินไปจากโจทก์ครบถ้วนแล้ว”

นอกจากนี้การกู้เงินแต่ละครั้งอาจไม่ได้รับเงินกู้ในรูปของเงินสด อาจเป็นรูปของน้ำมันรถสำหรับใช้ในการเกษตร หรือในรูปของวัตถุดิบที่จำเป็นต้องใช้ เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และเมล็ดพันธุ์ ซึ่งในเอกสารการกู้ยืมเงินไม่มีการระบุรายละเอียดการคำนวณราคาวัตถุดิบทางการเกษตร ทำให้มีข้อสงสัยว่าสหกรณ์ใช้การคำนวณอย่างไร และการเริ่มคิดดอกเบี้ยเริ่มคิดอย่างไร เมื่อไร เช่น มีการกู้เงินในวันที่ 30 เมษายน 2559 เป็นเงินกู้ระยะสั้น เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อน้ำมัน จำนวน 18,000 บาท ซึ่งจะเป็นการที่เกษตรกรเบิกน้ำมันจากสหกรณ์แล้วสหกรณ์ตีราคาน้ำมันเป็นยอดเงินกู้ รายการเบิกเงินกู้ตามสัญญาพบว่าการเบิกค่าน้ำมัน 1,800 บาท ในวันที่ 30 เมษายน 2559 หลังจากนั้นไม่มีการเบิกเงินของจำเลยในยอดนี้อีกเลย ขณะเดียวกันจำเลยก็ไม่เคยชำระหนี้เลย คำถามคือสหกรณ์คำนวณดอกเบี้ยอย่างไร จากยอดเงินกู้ที่ตกลงกันไว้ที่ 18,000 บาท หรือจากยอด 8,100 บาทที่ชาวบ้านได้เบิกค่าน้ำมันมาจริง และสหกรณ์ขายน้ำมันให้เกษตรกรลูกหนี้โดยใช้ราคาใดเป็นราคาอ้างอิง

นอกจากนี้ยังพบว่าการลงวันที่เงินกู้ตามที่จะระบุในคำฟ้องอาจไม่ถูกต้อง เพราะการกู้เงินมีหลายครั้ง และในสมุดเงินกู้ของลูกหนี้ (จำเลย) ระบุวันที่ไม่ตรงกับวันที่ตามคำฟ้อง แต่จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า การกู้จะเป็นลักษณะของการกู้หลาย ๆ ครั้ง เอาไปตัดยอดเงินกู้เก่าที่กู้มาก่อนหน้านั้น จนเกษตรกรผู้กู้เองก็สับสนว่ากู้ยอดใดไปโปะยอดใด

คดีนี้ที่มิวิจยเข้ามาดูแลตั้งแต่ช่วงต้นของคดี คือยังไม่มี การเริ่มสืบพยาน ทำให้สามารถดูแลได้ตั้งแต่ต้น โดยจะมีการสืบพยานครั้งแรกในวันที่ 5 ตุลาคม 2563 ซึ่งทีมทนายและนักวิจัยรวมทั้งตัวเกษตรกรได้ปรึกษากันและวางแผนการสู้คดีโดยจะสู้ในข้อเท็จจริง ประเด็นยอดเงินกู้และการคำนวณดอกเบี้ย โดยทนายความจะยื่นคำแถลงของจำเลยต่อศาลในวันนัดก่อน เพื่อขอให้มีการนัดสืบพยานต่อไป

อย่างไรก็ดี ก่อนจะถึงวันนัด จำเลยได้รับการแจ้งว่าโจทก์ขอถอนฟ้อง เนื่องจากมีจำเลยร่วม 1 คน เสียชีวิต ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรายชื่อจำเลย โดยโจทก์แจ้งว่าจะถอนฟ้องก่อนเพื่อทำคำฟ้องใหม่ในภายหลัง และจนถึงวันที่งานวิจัยโครงการนี้ปิดตัวลงยังไม่พบว่าโจทก์ได้ยื่นฟ้องใหม่

กรณีนี้ทำให้เห็นความยากลำบากของการช่วยเหลือเกษตรกรด้วยข้อกฎหมายคือ การขาดหลักฐานเอกสารจากฝั่งเกษตรกร จากกรณีนี้เกษตรกรหรือจำเลยมีการกู้เงินหลายครั้งนำยอดใหม่ไปโปะยอดเก่าจนตัวเองก็จำรายละเอียดการกู้เงินไม่ได้ แม้ทีมวิจัยจะมองเห็นแนวทางการต่อสู้ แต่ไม่ได้หมายความว่าสามารถสู้ตามแนวทางที่วางไว้

ได้ เพราะขาดหลักฐานสนับสนุนจากฝั่งจำเลย คดีนี้โจทก์ถอนฟ้องไปก่อน การถอนฟ้องทำให้เห็นความจริงอีกประการหนึ่งคือการที่เกษตรกรเองไม่ตระหนักถึงภาระดอกเบี้ยและค่าปรับจากการผิดชำระหนี้ที่จะเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรรายนี้มีทำที่ยินดีเมื่อรู้ว่าการถอนฟ้อง เพราะในปี 2563 กองทุนฟื้นฟู ได้ขยายขอบข่ายการรับซื้อหนี้จากเกษตรกรมารวมถึงหนี้บุคคลค้าประกันด้วย และตนเองได้ยื่นเรื่องถึงกองทุนฟื้นฟู เกษตรกรให้เข้ามารับซื้อหนี้แล้ว โดยหวังว่ากองทุนฟื้นฟู จะเข้ามาซื้อหนี้ก่อนที่จะถูกฟ้องรอบใหม่

กรณีศึกษาที่ 3 โจทย์กรรมส่งเสริมสหกรณ์ และธนาคารออมสิน

ข้อมูลพื้นฐาน

อายุ 52 ปี สมาชิกในครอบครัว ประกอบด้วย สามี ลูกสาว 1 คน ลูกชาย 1 คน หลาน 2 คน รับภาระเลี้ยงดูน้องชาย 1 คนพักอาศัยในบ้านใกล้ ๆ กัน

ทรัพย์สินที่มี

ที่ดิน บ้าน และรถ กำลังลงทุนทำธุรกิจรีสอร์ทและร้านอาหารขนาดเล็ก บนที่ดินของตนเอง

รายรับ

รายรับมาจากการขายของ โดยเช่าตึกแถวหน้าวัดโมฬิตาราม (วัดหลวงพ่อกวย) ขายอาหารตามสั่ง ขายพวงมาลัย ช่วงก่อนการระบาดของโควิด ทางวัดรับซื้อพวงมาลัยทุกวัน วันละ 100 พวง ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอ แต่ตั้งแต่มีการระบาดของโควิดมาจนถึงปัจจุบัน วัดงดซื้อพวงมาลัยทำให้ขาดรายได้ส่วนนี้

รายจ่าย

รายจ่ายประจำคือค่าเช่าร้าน และการชำระหนี้

หนี้สินในครัวเรือน

มีหนี้หลายก้อน เจ้าหนี้หลักคือ ธ.ก.ส. ที่มีบัญชีเงินกู้ประมาณ 10 ฉบับ มีเจ้าหนี้ธนาคารออมสิน กรมส่งเสริมสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตรสระบุรี และเจ้าหนี้นอกระบบ ยอดหนี้รวมประมาณ 10 ล้านบาท

รายละเอียดคดี

ถูกฟ้อง 2 คดี โดยธนาคารออมสิน 1 คดี กรมส่งเสริมสหกรณ์ 1 คดี รายละเอียดดังนี้

คดีที่ 1 โจทก์ ธนาคารออมสิน ฟ้องวันที่ 15 มกราคม 2563

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันที่เริ่มทำการวิจัย
-ฟ้องวันที่ 15 มกราคม 2563 เรื่อง ผิดสัญญากู้ยืมเงิน – ผิดสัญญาค้าประกัน จำนวนทุนทรัพย์ 147,417.42 บาท -จำเลยเป็นลูกค้าโจทก์ สาขาบางระจัน กุยืมเงินโจทก์ 200,000 บาท ในวันที่ 16 ธันวาคม 2558 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน กำหนดส่งดอกเบี้ยเป็นงวดรายเดือน ไม่น้อยกว่างวดละ 3,667 บาท ยกเว้นงวดสุดท้าย กำหนดชำระภายในวันที่ 16 ของทุกเดือน โดยเริ่มชำระตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม 2559 และจะชำระหนี้ตามสัญญาให้หมดภายใน 16 ธันวาคม 2568 หากจำเลยผิดนัดชำระหนี้ตามสัญญาที่ให้ไว้แก่โจทก์งวดหนึ่งงวดใดให้ถือว่าผิดชำระหนี้ที่ค้างอยู่ทั้งหมด และยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดได้ในอัตราไม่เกินดอกเบี้ยสูงสุดที่โจทก์พึงเรียกได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือในอัตราดอกเบี้ยผิดนัด -คำฟ้องขอให้ จำเลยชำระเงิน 147,417.42 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 18ต่อปีของเงินต้น 131,653 บาท นับถัดจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระหนี้ให้แก่โจทก์เสร็จสิ้น	ศาลพิพากษาวันที่ 24 มิถุนายน 2563 จำเลยไม่ได้ไป เพราะจำวันผิด ศาลพิพากษาให้ชำระเงิน 147,714.42 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ของเงินต้น 131,653 บาท นับแต่วันฟ้อง และให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ 3,000 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีให้เป็นพับ นับตั้งแต่มีคำพิพากษาจำเลยยังไม่ได้ชำระหนี้เลย จำเลยยื่นเรื่องไปที่กองทุนฟื้นฟู เพื่อขอความอนุเคราะห์ กองทุนฯ ได้พาจำเลยไปยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์บรรเทาทุกข์ที่ธนาคารออมสินแล้ว สถานการณ์ล่าสุด ณ วันที่ 18 กันยายน 2563 ยังไม่มีคำตอบจากธนาคารออมสิน

คดีที่ 2 โจทก์ กรมส่งเสริมการเกษตร

จำเลย สหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ดชัยนาท จำเลยที่ 1 กับพวกรวม 16 คน (เป็น 1 ใน 16 จำเลยร่วม)

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันที่เริ่มทำการวิจัย
- คดีกู้ยืม ค้าประกัน - จำเลยที่ 1 เป็นนิติบุคคลตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2543 วันที่ 22 มิถุนายน 2549 ใช้ชื่อว่า สหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ดชัยนาท มีจำเลยที่ 2 – 16 เป็นกรรมการดำเนินงานแทนจำเลยที่ 1 และเป็นผู้ค้าประกันสัญญากู้ยืมครั้งนี้ - วันที่ 22 มิถุนายน 2549 โจทก์ให้จำเลยที่ 1 กุยืมเงินจากกองทุนพัฒนาสหกรณ์ วงเงิน 1,000,000 บาท เพื่อจัดหาอาหารสัตว์จำหน่ายให้สมาชิก โดยสัญญาว่าจะชำระหนี้พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 1 ให้เสร็จภายใน 1 ปี คือวันที่ 22 มิถุนายน 2550 จะส่งชำระคราวเดียวหรือเป็นคราว ๆ ก็ได้ หากไม่ชำระต้องเสียค่าปรับเงินต้นค้างชำระร้อยละ 6 ต่อปี นับจากวันผิดนัดชำระหนี้ แต่จำเลยไม่มีการชำระหนี้จนถึงวันครบกำหนดคือ 22 มิถุนายน 2550 -คำฟ้องขอให้จำเลยทั้ง 16 ร่วมกันชำระเงินต้นจำนวน 1 ล้านบาท และดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี นับจากวันที่จำเลยกู้เงินจนถึงวันฟ้อง คิดเป็นดอกเบี้ย 30,109.50 บาท และเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี นับจากวันที่ผิดชำระหนี้คือ 22 มิถุนายน /550 คิดเป็นค่าปรับ 120,657.73 บาท รวมเงินต้น ดอกเบี้ยและค่าปรับที่จำเลยทั้ง 16 ต้องร่วมกันชำระหนี้ 1,150,77.03 บาท	คดีสิ้นสุด โดยวันที่ 26 ตุลาคม 2552 ศาลมีสัญญาประนีประนอม ดังนี้ จำเลยที่ 1-16 ยอมตกลงชำระหนี้เงินจำนวน 1,150,767.03 บาท ภายในเวลา 4 ปี ให้โจทก์ มีรายละเอียดว่าแต่ละปีต้องชำระเมื่อไร เป็นจำนวนเงินเท่าไร หากผิดนัดงวดใดงวดหนึ่งให้โจทก์บังคับคดีได้ทันที และในวันที่ 21 กันยายน 2561 สำนักงานบังคับคดีจังหวัดชัยนาทมีหมายถึงคู่สมรสของเกษตรกรในฐานะผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม แจ้งว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดโฉนดที่ดินไว้ตามหมายบังคับคดีของศาลจังหวัดชัยนาท และประเมินราคาไว้ที่ 1,423,600 บาท

ภาพรวมคดี

เกษตรกรเจ้าของกรณีศึกษาที่ 3 มี 2 คดี คดีที่ 1 โจทก์คือธนาคารออมสิน เป็นการกู้โดยผู้ให้บริการของบริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) โดยเกษตรกรให้เหตุผลของการกู้ยืมว่านำมาลงทุนต่อยอดธุรกิจ บสย. ตกลงค่าประกันสินเชื่อเต็มจำนวนคือ 200,000 บาท ช่วงแรกที่ทีมวิจัยคัดเลือกคดีนี้เข้ามาร่วมโครงการเป็นช่วงต้นของคดีคือเพิ่งได้รับหมายศาลไม่นาน ยังไม่เริ่มกระบวนการพิจารณา ในระหว่างที่ทีมวิจัยกำลังเตรียมศึกษา คดี ก็ได้รับแจ้งจากเกษตรกรเจ้าของคดีนี้ว่าจำวันที่ศาลนัดผิด วันนัดผ่านไปแล้ว ศาลจึงอ่านคำพิพากษาลับหลัง ตามคำฟ้องของโจทก์ซึ่งศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงินต้นและดอกเบี้ยรวมทั้งค่าปรับให้โจทก์

เมื่อคณะทำงานนำคำฟ้องและคำพิพากษามาศึกษา ก็พบว่าจำเลยได้รับเงินกู้เต็มตามจำนวนที่ระบุในสัญญาเงินกู้ และตามที่ปรากฏในคำฟ้อง รายละเอียดการชำระหนี้และเงินต้นคงค้างจำเลยยืนยันว่าถูกต้องตามคำฟ้อง และพร้อมจะชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่จำเลยไม่มีศักยภาพในการชำระหนี้ จึงได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูเกษตรกร ซึ่งได้เข้ามาช่วยเหลือโดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์บรรเทาทุกข์ชะลอการบังคับตามคำพิพากษาออกไป ยังไม่มีคำตอบจากธนาคารออมสิน

คดีที่ 2 เป็นคดีที่ถูกฟ้องโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ คดีสิ้นสุดลงแล้วอยู่ในระหว่างกระบวนการบังคับคดี เป็นคดีที่มีจำเลยรวมหลายคน คือสหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ดชัยนาท จำเลยที่ 1 และกรรมการบริหารสหกรณ์ 15 คน เป็นจำเลยที่ 2-16 เกษตรกรที่เป็นกรณีศึกษาเป็นหนึ่งในจำเลย คดีเป็นคดีเป็นคดีตัวอย่างที่ก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อการดำเนินงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่แม้จะมีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือเกษตรกรแต่กระบวนการดำเนินนโยบายของกรมฯ กลับส่งผลเสียให้กับเกษตรกร ที่มาของคดีพบว่ามีเกี่ยวข้องกับนโยบายของกรมส่งเสริมสหกรณ์ในปี 2549 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการระบาดของไข้หวัดนก และการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งถูกพบว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการกระจายของเชื้อไข้หวัดนก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายให้เกษตรกรยกเลิกการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งและปรับวิธีการเลี้ยงเป็นฟาร์มระบบปิด โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ร่วมมือกับกรมปศุสัตว์และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง บูรณาการการทำงานเพื่อเร่งผลักดันและจัดทำแผนส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ด (Thai Green Agro. 2549) โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์จะเข้าไปให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการ และสนับสนุนเงินกู้อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ให้แก่สหกรณ์ นำไปจัดซื้ออาหารเลี้ยงเพื่อนำมาจำหน่ายให้กับสมาชิกในราคาถูกลง รวมถึงการรวบรวมไข่เป็ดจากสมาชิกเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับสหกรณ์ สหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ดจังหวัดชัยนาท จำเลยในคดีนี้กำเนิดมาจากนโยบายนี้เช่นกัน

จากการสอบถามเกษตรกรรายนี้พบว่ากรมส่งเสริมสหกรณ์ได้เข้ามากระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรในชัยนาทรวมตัวกันเพื่อตั้งสหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ด จังหวัดชัยนาท โดยคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดจากอำเภอต่าง ๆ ให้เข้าไปเป็นกรรมการสหกรณ์ โดยที่เกษตรกรเหล่านั้นไม่เคยรู้จักกันมาก่อนภายหลังส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดจังหวัดชัยนาทตั้งสหกรณ์ได้สำเร็จ กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ให้สหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ดชัยนาท จำกัด กู้เงินจากกองทุนพัฒนาสหกรณ์ จำนวน 1 ล้านบาท เพื่อนำไปซื้ออาหารเป็ดนำไปจำหน่ายในราคาถูกลงให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกอีกทีหนึ่ง หลังจากนั้นกรมฯ ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาเป็นพี่เลี้ยงในการบริหารจัดการสหกรณ์ 1 คน ซึ่งภายหลังเจ้าหน้าที่คนนี้ได้ถูกกรรมการสหกรณ์ยื่นฟ้อง ปปช. เนื่องจากมีพฤติกรรมที่ไม่ชอบ ภายหลัง ปปช. มีมติไม่รับพิจารณาเนื่องจากไม่เข้าข่ายการประพฤติมิชอบ แต่เสนอแนะว่าผู้ร้องสามารถกล่าวโทษทางอาญากับพนักงานสอบสวนได้ เนื่องจากเข้าข่ายคดีอาญา

กรรมการสหกรณ์ได้ดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ด้วยการปล่อยเงินให้สมาชิกกู้และให้สินเชื่ออาหารเปิดกับสมาชิก ซึ่งพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ได้ชำระเงินกู้คืน และกรรมการสหกรณ์ก็ขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานสหกรณ์ จนสุดท้ายสหกรณ์ขาดสภาพคล่องภายในระยะเวลาไม่ถึงปี จนต้องยุติการดำเนินงานและไม่สามารถชำระเงินกู้ให้กับกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ จนกลายเป็นคดีจนถึงทุกวันนี้

คดีนี้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมระหว่างโจทก์และจำเลย โดยให้จำเลยทั้ง 16 ร่วมกันชำระหนี้ให้โจทก์ แต่ไม่ปรากฏว่ามีการชำระหนี้แต่อย่างใด จึงได้มีการบังคับคดี ตามคำบอกเล่าของเกษตรกรรายนี้มีจำเลย 8 คน รวมทั้งตัวเกษตรกรรายนี้ด้วยถูกสำนักงานบังคับคดีอายัดที่ดินเพื่อเตรียมนำขายทอดตลาด

เกษตรกรขอให้ทมิวจัยเข้ามาช่วยเหลือในคดีนี้ เนื่องจากรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมใน 3 ประเด็น

1, เป็นหนี้ที่เกิดจากการที่กรมส่งเสริมสหกรณ์เข้ามาสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันตั้งสหกรณ์ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกษตรกรไม่เคยมีความรู้มาก่อน และเกษตรกรที่ถูกแต่งตั้งให้เข้ามาเป็นกรรมการบริหารก็ไม่มีรู้จักกันมาก่อน และไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารสหกรณ์

2. เป็นการกู้เงินที่ตัวเกษตรกรและกรรมการบริหารคนอื่น ๆ ไม่ได้มีผลประโยชน์ด้วย คือไม่ได้ใช้ประโยชน์เงินที่กู้มา แต่คนที่ได้ประโยชน์คือสมาชิกสหกรณ์ที่กู้เงินจำนวนนี้ไปอีกทีหนึ่งแล้วไม่ชำระหนี้ จนปัจจุบันขาดอายุความไปแล้ว เกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยในคดีนี้คิดว่าคนที่ควรต้องรับผิดชอบชำระหนี้ก่อนนี้ควรเป็นเกษตรกรกลุ่มนั้นมากกว่าตัวเธอและกรรมการบริหารสหกรณ์

3, ได้รับความไม่เป็นธรรมในกลุ่มกรรมการบริหารสหกรณ์ด้วยกัน แม้จะมีกรรมการบริหาร 15 คน โดนฟ้อง แต่จากการสืบของโจทก์พบว่าจำเลยเพียง 8 คนที่มีทรัพย์สินให้บังคับคดีได้ จึงมีแนวโน้มว่าสุดท้ายจะมีเพียง 8 คนเท่านั้นที่ต้องมาร่วมกันรับผิดชอบก่อนหน้าที่พวกเขาไม่ได้เป็นผู้ได้รับประโยชน์เลย

การดำเนินงานของทมิวจัย

ในคดีที่ 1 ทมิวจัยไม่ได้ดำเนินการ เพราะศาลอ่านคำพิพากษาแล้วและจำเลยก็ได้ร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นไปแล้ว ในส่วนของคดีที่ 2 ทมิวจัยได้ให้คำแนะนำในข้อกฎหมายว่าสิ่งที่เกิดขึ้นคือกระบวนการทางกฎหมาย เมื่อมีจำเลยร่วมในคดีหลายคนศาล โจทก์สามารถร้องขอให้ศาลสั่งบังคับคดีในทรัพย์สินของจำเลยทุกคนที่โจทก์สืบทราบมาได้ ส่วนการจะนำที่ดินของจำเลยคนไหนไปขายทอดตลาดจริง ๆ นั้นเป็นสิทธิของโจทก์ โดยโจทก์จะต้องได้รับการชำระหนี้จากจำเลยรวมแล้วเต็มตามที่ศาลพิพากษาไว้ ในกรณีนี้ศาลอายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้ 8 คน แต่ไม่ได้หมายความว่าทรัพย์สินทั้งหมดที่ถูกอายัดไว้จะถูกนำเข้ากระบวนการขายทอดตลาด เพราะการขายทอดตลาดจะสิ้นสุดลงเมื่อเจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้ครบถ้วนตามที่ศาลมีคำพิพากษา เป็นหน้าที่ของจำเลยที่ถูกบังคับคดีจะไปไล่ฟ้องจำเลยคนอื่นให้มาร่วมรับผิดชอบด้วยการชำระหนี้ตนเองภายหลัง ส่วนการที่ที่ดินที่ถูกอายัดเป็นที่ดินของสามีเกษตรกรที่ถูกฟ้องนั้น ก็เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะเป็นคู่สมรสที่มีกรรมสิทธิ์ร่วมในที่ดิน อย่างไรก็ตามพบว่าที่ดินที่ถูกอายัดในครั้งนี้ติดจำนองกับ ธ.ก.ส. อยู่ก่อนแล้วด้วย โอกาสที่จะถูกนำขายทอดตลาดจึงน่าจะมีน้อยลง

ในระหว่างกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ เกษตรกรรายนี้ร่วมกับเกษตรกรรายอื่นที่ตกเป็นจำเลยรวมไปขอความช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูเกษตรกรด้วย ซึ่งกลางเดือนกันยายน 2563 มีการประชุมกันระหว่างจำเลยและผู้แทนกรมส่งเสริม

เสริมสภรณ์ และผู้แทนกองทุนฟื้นฟูเกษตรกร สาขาชัยนาท เพื่อหาทางออก และได้ข้อยุติร่วมกันว่ากรรมการสภรณ์ จะร่วมกันชำระหนี้โดยหารยอดเงินทั้งหมดคนละเท่า ๆ กัน และจะพยายามรวบรวมทั้งสมาชิกที่เคยกู้ยืมเงินหรือสินเชื่อ อาหารสัตว์จากสภรณ์ไปให้มาร่วมรับผิดชอบด้วย

กรณีศึกษาที่ 4 โจทย์หนี้นอกระบบ และสหกรณ์การเกษตร คดีสิ้นสุดแล้ว มีการบังคับคดียึดทรัพย์และการร้องสอของโจทก์

ข้อมูลพื้นฐาน

เกษตรกรหญิง อายุ 50 ปี รับ
หน้าที่หัวหน้าครอบครัวที่ประกอบด้วย
สมาชิก 3 คน มีตนเอง แม่วัยชรา และ
ลูกสาวอายุ 30 ปี

ประกอบอาชีพเกษตรกร ปลูก
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และผักสวนครัว ลูกสาว
ทำงานโรงงาน ส่วนแม่ รับจ้างทั่วไป

ร่างกายไม่แข็งแรง มีปัญหา
สุขภาพ โรคความดันโลหิตสูง ไขมันใน
เส้นเลือด ตาต้อกระจก กระดูกเสื่อม เดินไม่
ค่อยคล่อง

ทรัพย์สินที่มี

มีที่ดินและบ้านเป็นของตนเอง
โดยที่ดินทำกิน 9 ไร่ ติดจวนองกับสหกรณ์
การเกษตร และที่ดินที่ปลูกบ้านอยู่อาศัยอีก
3 งาน ที่เอาโฉนดค้ำประกันเงินกู้แหล่งเงิน
กู้นอกระบบคือร้านปุ๋ยร้านยา

รายรับ

รายรับหลักมาจาก 2 ทาง คือเงินเดือนลูกสาวเดือนละ 9,000 บาท และรายได้จากการทำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
ซึ่งจะได้เป็นรอบ หลังหักต้นทุนแล้วเหลือกำไรรอบละประมาณ 20,000 บาท ปีหนึ่งทำได้ 2 รอบ และมีรายได้จากการ
ขายผักสดที่ปลูกไว้ วันละ 100 – 300 บาท

รายจ่าย

รายวัน ค่าใช้จ่ายหลักคือค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

รายเดือน จะจ่ายค่าสาธารณูปโภคเป็นหลัก รวมประมาณ 700 บาท โดยเป็นค่าน้ำประปาถึง 600 บาท
เพราะใช้น้ำประปาดน้ำผัก นอกจากนี้ยังมีเงินชำระหนี้ที่กู้เองและที่ค้ำประกันไฟแนนซ์มอเตอร์ไซด์ให้คนในหมู่บ้าน
รวมเดือนละ 2,500 บาท

รายปี ค่าเบี้ยประกัน แบ่งเป็นประกันชีวิตกับ ธ.ก.ส. ของตัวเอง ของแม่ และของสามีเก่าที่เลิกกันไปแล้ว คนละ 4,000 บาท ต่อปี รวม 12,000 บาท หลายครั้งที่ไม่มีเงินชำระใช้วิธีกู้ยืมมาเพื่อรักษาสถานะที่จะได้รับเงินชดเชย เพราะส่งมาเป็นเวลานานแล้ว หากใครเสียชีวิตทายาทจะได้รับเงินกรมธรรม์ละ 140,000 บาท

ค่าประกันชีวิตกับสหกรณ์การเกษตรสระบุรี ตามเงื่อนไขของสหกรณ์ที่บังคับให้สมาชิกผู้กู้ทุกคนต้องทำประกัน เพื่อเป็นการค้ำประกันเงินกู้ชำระเบี้ยครั้งละ 1,500 บาท ปีละ 2 ครั้ง และมีประกันอุบัติเหตุอีก 3 กรมธรรม์ ต้องจ่ายเบี้ยรายปี รวมประมาณปีละ 2,000 บาท

นอกจากนี้ยังมีรายจ่ายจร ในลักษณะของเงินฌาปนกิจ ที่เกษตรกรสมัครเป็นสมาชิกของกองทุนฌาปนกิจ ของ 2 กองทุน (2 ชุมชน) เมื่อมีสมาชิกกองทุนเสียชีวิตต้องร่วมจ่ายให้ครอบครัวสมาชิกที่เสียชีวิต โดยกองทุนหนึ่ง กำหนดจ่ายศพละ 20 บาท อีกกองทุนหนึ่งศพละ 200 บาท หากมีสมาชิกเสียชีวิตหลายรายค่าใช้จ่ายส่วนนี้ก็เพิ่มขึ้น ด้วย

หนี้สิน

ดังรายละเอียดในตาราง

แหล่งเงินกู้	ยอดหนี้	สาเหตุของหนี้	ปีที่กู้	ลักษณะหนี้	สถานะหนี้
1.สหกรณ์การเกษตร	1,400,000.-	ลงทุนทำเกษตร,ออกรถ ปิคอัพ เพื่อใช้ไป รพ.และ ขนส่งผลผลิตไปขาย	2554	จำนอง มีโฉนดที่ดิน 9 ไร่ 2 งาน เป็นหลัก ทรัพย์	ถูกฟ้องเมื่อ ปี 62 บังคับ คดี
2.ธ.ก.ส.	140,000.-	ลงทุนทำเกษตร,จัดงาน ศพพ่อ	2558	จำนอง มีโฉนดที่ดิน 4 ไร่ เป็นหลักทรัพย์	พักชำระหนี้
3.หนี้นอกระบบ	140,000.-	รีไฟแนนซ์รถปิคอัพ	2556	กู้ยืม ค้ำประกัน	ถูกฟ้อง ปี 57 บังคับคดี
4.หนี้ร้านค้าวัสดุ การเกษตร	180,000.-	สินเชื่อบุยุ ยา	2553	กู้ยืม ให้ยึดโฉนด ที่ดินไว้	หยุดชำระหนี้ตั้งแต่ปี 2561
5.หนี้สินวัสดุ การเกษตรปลูก ข้าวโพด CP	20,000.-	สินเชื่อบุผลิตพันธุ์ บยุ ยา	ปีต่อปี		ชำระปกติทุกงวด 4 เดือน
6.กองทุนหมู่บ้าน	40,000.-	เลี้ยงไก่ไข่	2549	กู้ยืมค้ำประกัน โดย บุคคล 2 คน	ชำระปกติ
รวม	1,920,000.-				

รายละเอียดคดี

มีทั้งหมด 4 คดี 2 คดีแรก หนี้เป็นเจ้าหนี้เอกชนนอกระบบรายเดียวกัน ยื่นฟ้องพร้อมกันทั้ง 2 คดี สถานะเหมือนกัน คือ ลื่นสุดแล้ว กรมบังคับคดีมีหมายบังคับคดีแล้ว รายละเอียดดังในตาราง

คดีที่ 1 โจทก์ เอกชน (บุคคล)

จำเลย จำเลยที่ 1 คืออดีตสามี จำเลยที่ 2 คือตัวเกษตรกรเจ้าของกรณศึกษา

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันที่เริ่มทำการวิจัย
คดี กู้ยืม ค้ำประกัน วันที่ฟ้อง 1 พ.ย. 2559 รายละเอียดคดีคือ จำเลยที่ 1 กู้ยืมเงินจำนวน 120,000 บาท ตกลงดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี ในวันที่ 18 กันยายน 2556 โดยจำเลยที่สอง เข้าผูกพันตนทำสัญญาค้ำประกันยอมรับผิดชอบเมื่อจำเลยที่ 1 ไม่ชำระหนี้ โจทก์ไม่ได้รับการชำระเงินต้นและดอกเบี้ยเลย จึงฟ้องขอให้จำเลยทั้งสองชำระเงินจำนวน 175,500 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 120,000 บาท -วันที่ 20 ก.พ. 2560 ทำสัญญาประนีประนอมยอมความว่าจำเลยทั้งสองจะร่วมกันหรือแทนกันชำระเงินให้โจทก์จำนวน 175,500 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ของเงินต้น 120,000 บาท โดยผ่อนชำระรายเดือน เดือนละไม่ต่ำกว่า 3,000 บาท ทุกวันที่ 27 ของทุกเดือน เริ่มงวดแรก 27 มีนาคม 2560 เฉพาะงวดที่ 27 ธันวาคม 2560 จะชำระ 50,000 บาท จะชำระให้เสร็จสิ้นภายใน 27 กันยายน 2561 โดยนำเข้าบัญชีธนาคารให้โจทก์ -25 ก.ย. 2562 ศาลมีหมายบังคับคดี แต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 - 6 มี.ค. 2563 สนง. บังคับคดีชยันนาถแถลงของการบังคับคดีเป็นเวลา 6 เดือน เนื่องจากจำเลยทั้งสองผ่อนชำระรายเดือน เดือนละไม่น้อยกว่า 2,000 บาท และภายในเดือนกันยายนและเดือนมีนาคมของทุกปี จะชำระเดือนละไม่น้อยกว่า 15,000 บาท เริ่มจ่ายรายเดือนมีนาคม 2563 และเริ่มรายปีเดือนกันยายน 2563	เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดที่ดิน โฉนดเลขที่ 38925 ซึ่ง ติดจวนองร้านปุ๋ยร้านยา โฉนดอยู่ร้านปุ๋ยร้านยา ไม่มีสิ่งปลูกสร้าง ตามหมายบังคับคดีของศาลจังหวัดชัยนาทแล้ว ประเมินราคาที่ดิน 48,625.00 บาท

คดีที่ 2 โจทก์ เอกชน (บุคคล) โจทก์เดียวกับคดีแรก

จำเลย เกษตรกรที่เป็นกรณีศึกษาจำเลยที่ 1 ลูกสาวจำเลยที่ 2

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันที่เริ่มทำการวิจัย
ฟ้องวันที่ 1 พ.ย. 2559 เรื่อง กู้ยืมเงิน ค้ำประกัน จำเลยที่ 1 กู้ยืมเงิน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1: วันที่ 7 ตุลาคม 2554 จำนวน 90,000 บาท ครั้งที่ 2: วันที่ 3 ก.ค. 2556 จำนวน 100,000 บาท ตกลงดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี การกู้ครั้งที่ 2 มีจำเลยที่ 2 ผูกพันตนเข้าค้ำประกัน จำเลยที่ 1 ไม่มีการชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย คำฟ้องขอให้ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยถึงวันฟ้องรวมจำนวน 282,625 บาท (ดอกเบี้ย 3 ปี 3 เดือน อัตราร้อยละ 15 ต่อปี เท่ากับ 92,625 บาท) โดยจำเลยที่ 2 ร่วมรับผิดชอบยอดเงินต้น 1 แสนบาท รวมดอกเบี้ย 48,750 บาท รวมเป็น 148,750 บาท และให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนโจทก์ 6 มีนาคม 63 สนง. บังคับคดีชยันนาท แกลงของการบังคับคดีเป็นเวลา 6 เดือน เนื่องจากจำเลยทั้งสองผ่อนชำระรายเดือนเดือนละไม่น้อยกว่า 2,000 บาท และภายในเดือนกันยายนและเดือนมีนาคมของทุกปี จะชำระเดือนละไม่น้อยกว่า 15,000 บาท เริ่มจ่ายรายเดือนมีนาคม 2563 และเริ่มรายปีเดือนกันยายน 2563	3 ตุลา 62 สนง. บังคับคดีชยันนาท ออกหมายแจ้งจำเลยว่าเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดที่ดินโฉนด 2 แปลง คือ เลขที่ 6910 พร้อมสิ่งปลูกสร้างไว้ ที่ดินแปลงนี้ติดจำนองอยู่กับสหกรณ์การเกษตรสระบุรี ตามคดีที่ 3 ราคาประเมินรวมสิ่งปลูกสร้าง 1,271,250.00 บาท เลขที่ 48294 ไม่มีภาระจำนอง แต่โฉนดให้ร้านปุ๋ยยายึดถืออยู่ ราคาประเมินที่ดิน 67,390 บาท (แปลงนี้ผู้ถือกรรมสิทธิ์คือจำเลยที่ 1 และคนอื่นที่ไม่ได้อยู่ในคดีอีก 1 คน) ราคาประเมินที่ดิน 2 แปลงและสิ่งก่อสร้างรวม 1,338,640 บาท ราคาประเมินเฉพาะส่วนของจำเลย 1,304,945.00 บาท

คดีที่ 3 โจทก์ สหกรณ์การเกษตรสุพรรณบุรี

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันที่เริ่มทำการวิจัย
-ฟ้องวันที่ 24 เมษา 2562 เรื่องผิดสัญญากู้ยืมเงิน บังคับจำนวน -กู้เมื่อ 5 เมษายน 2559 จำนวน 935,000 บาท เพื่อสร้างบ้าน ดอกเบี้ยร้อยละ 9.50/ปี และดอกเบี้ยค่าปรับกรณีไม่ชำระตามกำหนดร้อยละ 3 ต่อปี -ใช้โฉนดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างจดจำนอง -ไม่เคยชำระเงินต้นเลย ชำระเฉพาะดอกเบี้ยบางส่วน -นับถึงวันฟ้องค้างเงินต้น 935,000 บาท ค้างชำระดอกเบี้ยเงินกู้ 320,653.77 บาท และค้างชำระดอกเบี้ยค่าปรับ 8,693.57 บาท -คำฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวน 1,264,337.34 บาท พร้อมชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12.50 ต่อปี ของเงินต้น 935,000 บาท นับจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์	1.วันที่ 5 มิถุนายน 2563 โจทก์และจำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ว่าจำเลยยอมชำระหนี้ตามฟ้องพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 12.50 ต่อปี ของเงินต้น 935,000 บาท ส่วนค่าขึ้นศาลศาลคืนให้โจทก์ 22,100 บาท

คดีที่ 4 โจทก์ สหกรณ์การเกษตรสุพรรณบุรี

รายละเอียดคดีตามคำฟ้อง	สถานะคดีในวันที่เริ่มทำการวิจัย
คดีผิดสัญญากู้ยืมเงิน คำประกัน จำนวนทุนทรัพย์ 191,536.11 บาท วันฟ้อง 24 เมษายน 2562 กู้เงิน 3 ครั้ง 1.วันที่ 25 เมษายน 2555 จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นสมาชิกของโจทก์ ได้ทำหนังสือกู้เงินระยะสั้นเพื่อใช้จ่ายในการทำนา วงเงินกู้ 70,000 บาท ยินดีเสียดอกเบี้ยและค่าปรับตามข้อบังคับและระเบียบโจทก์ ได้รับเงินเต็มจำนวนวันที่ 25 เมษา 63 2. วันที่ 11 ก.ค. 56 จำเลยที่ 1 ทำหนังสือกู้เงินระยะสั้น เพื่อใช้จ่ายซื้อวัสดุการเกษตร โดยกำหนดวงเงินกู้จำนวน 50,000 บาท ยินดีเสียดอกเบี้ยและค่าปรับตามข้อบังคับและระเบียบโจทก์ ได้รับเงินกู้ 46,930 บาท วันที่ 11 ก.ค. 56 กำหนดชำระคืนเสร็จภายใน 12 มกราคม 2557 3.วันที่ 29 ต.ค. 2556 จำเลยที่ 1 ทำหนังสือกู้เงินระยะสั้นเพื่อซื้อน้ำมันโดยกำหนดวงเงินกู้จำนวน 30,000 บาท ยินดีเสียดอกเบี้ยและค่าปรับตามข้อบังคับและระเบียบโจทก์ กำหนดชำระคืนเสร็จวันที่ 30 เม.ย. 2556 คำฟ้องขอให้จำเลยทั้ง 3 ร่วมกันชำระเงิน 191,536.11 บาท พร้อมทั้งร่วมกันชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12.50 ต่อปี ของต้นเงิน 144,710 บาท	5 มิถุนายน 2562 อ่านคำพิพากษา ตามยอมและคำบังคับ จำเลยที่ 1 ยอมชำระหนี้ 191,536.11 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12.50 บาทต่อปี ของต้นเงิน 144,710 บาท กำหนดชำระคืนเสร็จภายใน 31 ธันวาคม 2562 หากผิดนัดยอมให้บังคับคดีได้ทันที

ภาพรวมคดี

กรณีที่ 4 เกษตรกรคนเดียวมีคดีหนี้สิน 4 คดี แบ่งเป็นเงินกู้นอกระบบ 2 คดี และเงินกู้สหกรณ์การเกษตร 2 คดี คดีเงินกู้นอกระบบ 2 คดีแรกศาลบังคับคดีแล้ว โดยให้ยึดทรัพย์ที่ดินจำนวนอยู่กับสหกรณ์การเกษตรใน 2 คดีหลัง มาขายทอดตลาด ขณะนี้อยู่ระหว่างการร้องขอของสหกรณ์การเกษตรในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิ โดยคดีของสหกรณ์การเกษตรศาลมีคำพิพากษาประณีประนอมแล้ว แต่จำเลยไม่สามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

รายละเอียดทั้ง 4 คดี

คดีที่ 1 หนี้นอกระบบ ผิดสัญญาเงินกู้ คำประกัน ตกเป็นเป็นจำเลยที่ 2 ตัวเองคำประกันเงินกู้ให้จำเลยที่ 1 ศาลบังคับคดีแล้ว โดยให้อายัดโฉนดที่ดินของจำเลย ไม่มีสิ่งปลูกสร้าง ตอนนี้ตัวโฉนดอยู่ร้านปุ๋ยร้านยาซึ่งเป็นเจ้าหนี้ นอกระบบ (ไม่ได้ชำระหนี้แต่ยังไม่โดนฟ้อง) มีสหกรณ์การเกษตรร้องขอต่อฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิ ยอดหนี้ตามคำฟ้อง รongดอกเบี้ย 175,500 บาท มูลค่าทรัพย์สินที่ยึดตามราคาประเมิน 48,625.00 บาท

คดีที่ 2 หนี้นอกระบบ ผิดสัญญาเงินกู้ คำประกัน ตกเป็นจำเลยที่ 1 มีลูกสาวเป็นผู้ค้ำ เป็นจำเลยที่ 2 โจทก์ เดียวกับคดีแรก ศาลบังคับคดีแล้วโดยให้อายัดโฉนดไว้ 2 แปลง แปลงแรก เป็นของจำเลยที่ 1 แต่โฉนดติดจำนอง สหกรณ์การเกษตร ตามคดีที่ 3 สหกรณ์ร้องขอแล้ว ที่ดินแปลงที่ 2 ชื่อของลูกสาว 2 คน (คนหนึ่งไม่เกี่ยวกับคดี) โฉนดแปลงนี้โดนร้านปุ๋ยร้านยาอายัดอยู่ ยอดหนี้ตามคำฟ้อง 282,625 บาท มูลค่าทรัพย์สินแปลงแรก 1,338,640 บาท มูลค่าทรัพย์สินแปลงที่ 2 (ทั้งแปลง) 67,390 บาท รวมมูลค่าทรัพย์สินทั้ง 2 แปลง เฉพาะในส่วนของจำเลย 1,304,945.00 บาท

โดยคดีที่ 1 และคดีที่ 2 โจทก์ขอให้จำเลยยอมรับการของดการบังคับคดี 6 เดือน (สนง. บังคับคดีชยันนาถ แดลงของดบังคับคดีวันที่ 6 มีนาคม 63) โดยจำเลยที่ 1 และ ที่ 2 ตกลงจ่ายเงินให้โจทก์คนละ 2,000 บาท ทุกเดือน และจ่ายงวดละ 15,000 บาท ทุกเดือนมีนาคม และกันยายน ของทุกปี ไม่ระบุว่าเป็นค่าอะไร และไม่ระบุว่าต้องจ่ายถึงเมื่อไร ได้รับการแจ้งจากโจทก์แต่เพียงว่าเพื่อไม่ให้ที่ดินของจำเลยต้องถูกนำเข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาด วันที่ทีม วิจัยเข้ามารับเรื่องกรณีศึกษาเรื่องนี้จำเลยยังคงจ่ายเงินเดือนละ 2,000 บาท โดยการโอนเงินเข้าบัญชีโจทก์ จำเลยขอ คำปรึกษาจากทีมวิจัยว่าไม่สามารถชำระเงินงวด 15,000 บาทได้

คดีที่ 3 เจ้าหนี้คือสหกรณ์การเกษตร เป็นคดีกู้ยืม บังคับจำนอง โฉนดจำนองแปลงเดียวกับที่คดีที่ 2 ยึดไว้ คดีสิ้นสุดที่การทำสัญญาประณีประนอม แต่จำเลยไม่ได้ชำระหนี้ตามสัญญาประณีประนอม

คดีที่ 4 เจ้าหนี้คือสหกรณ์การเกษตร คดีสิ้นสุดที่การทำสัญญาประณีประนอม แต่จำเลยไม่ได้ชำระหนี้ตาม สัญญาประณีประนอม

การดำเนินงานของทีมวิจัย

ทีมวิจัยให้ความสำคัญ 2 คดีแรก ซึ่งแม้ศาลจะบังคับคดีแล้วแต่จำเลยยังต้องชำระเงินให้โจทก์อยู่เดือนละ 2,000 บาท ทั้งที่ในความเป็นจริงไม่ควรต้องชำระแล้ว ทีมวิจัยได้ศึกษาเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่าเหตุผล ที่โจทก์ของดการบังคับคดีแล้วทำข้อตกลงให้จำเลยชำระเงินรายงวดแทน เพราะเป็นไปได้ว่าโจทก์ตระหนักว่าสุดท้าย

แล้วจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการบังคับคดี เนื่องจากที่ดินที่ถูกอายัดในกระบวนการบังคับคดีติดจำนองอยู่กับเจ้าหนี้รายอื่น ซึ่งตามกฎหมายจะมีฐานะเป็นเจ้าหนี้อันดับแรก มีสิทธิได้รับการชำระหนี้จากเงินที่ขายทอดตลาดก่อน เงินที่เหลือจึงจะถูกจัดสรรไปชำระหนี้เจ้าหนี้ที่ฟ้องขอบังคับคดี เมื่อพิจารณายอดหนี้ของเจ้าหนี้อันดับแรกเปรียบเทียบกับราคาประเมินที่ดินก็พบว่าราคาประเมินที่ดินต่ำกว่ายอดหนี้ หมายความว่าแม้จะดำเนินการบังคับคดี ขายทอดตลาดจนสิ้นสุดกระบวนการ โอกาสที่เจ้าหนี้นอกระบบจะได้รับการชำระหนี้ก็ไม่มี การบังคับคดีก็จะเป็นการสูญเปล่า เจ้าหนี้นอกระบบจึงงดการบังคับคดีแล้วเลือกให้ลูกหนี้ชำระเงินรายเดือน แม้จะเป็นยอดเงินที่น้อย แต่ดีกว่าการที่โจทก์จะไม่ได้รับอะไรเลย คำกล่าวอ้างของโจทก์ที่บอกกับจำเลยว่าการผ่อนชำระหนี้เพื่อไม่ให้ที่ดินต้องถูกขายทอดตลาดจึงเป็นคำกล่าวอ้างที่ใช้ประโยชน์จากความไม่เข้าใจกฎหมายของจำเลย เพราะจำเลยเข้าใจว่าเมื่องดการบังคับคดีในคดีนี้จะสามารถรักษาที่ดินไว้ได้ นอกจากนี้ข้อตกลงงดการบังคับคดีของโจทก์ยังไม่ชัดเจนว่าเงินที่ผ่อนชำระจะถูกนำไปลดต้นหรือลดดอกเบี้ยอย่างไร การผ่อนชำระในส่วนนี้จึงไม่เป็นประโยชน์กับจำเลยเช่นเดียวกัน

ทมิวจัยจึงอธิบายข้อกฎหมายให้เกษตรกรที่ตกเป็นจำเลยฟัง เปรียบเทียบให้เห็นผลของการชำระเงินต่อไปกับการหยุดการชำระเงิน ดังนี้

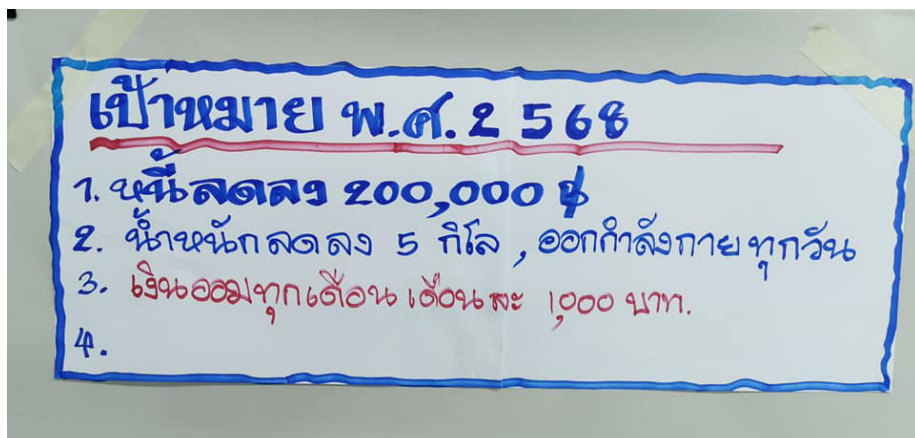
ชำระเงินต่อไป : ที่ดินอาจไม่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาดจริงตามที่โจทก์กล่าวอ้าง แต่ไม่ได้หมายความว่าจำเลยจะรักษาที่ดินแปลงนั้นไว้ได้ เพราะที่ดินยังติดจำนองสหกรณ์การเกษตรที่มีคำพิพากษาแล้ว ในอนาคตสหกรณ์การเกษตรอาจขอให้มีการบังคับคดีในที่ดินแปลงดังกล่าวได้ ซึ่งโอกาสเสียที่ดินยังมีอยู่ ในส่วนของยอดเงินที่ชำระไป ไม่ชัดเจนว่าจำเลยต้องชำระถึงเมื่อไร และยอดเงินนี้จะลดลงอย่างไร เพราะไม่มีการบันทึกข้อตกลงในส่วนนี้ไว้ นอกจากนี้หากเกษตรกรยังคงผ่อนต่อไป เมื่อถึงเวลาชำระเงินยอด 15,000 บาท ซึ่งเป็นยอดเงินที่มากเกินความสามารถในการชำระของเกษตรกร เกษตรกรอาจต้องดิ้นรนไปกู้เจ้าหนี้อย่างอื่นมาเพื่อชำระหนี้ตรงนี้ จะทำให้วงจรหนี้ที่รัดตัวเกษตรกรอยู่แล้ว รัดแน่นหนามากขึ้น

หยุดการชำระเงิน : เจ้าหนี้สามารถขอให้มีการบังคับคดีต่อ แต่โดยรูปการณ์โอกาสที่เจ้าหนี้จะเลือกทางนี้ค่อนข้างต่ำ เพราะเจ้าหนี้จะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ขณะที่เกษตรกรไม่จำเป็นต้องไปดิ้นรนกู้เงินคนอื่นมาเพื่อชำระหนี้ต่อไป เกษตรกรสามารถหยุดการชำระหนี้แล้วทำความเข้าใจกับเจ้าหนี้ใหม่ว่าจะบริหารจัดการหนี้ก้อนนี้อย่างไรต่อไป จะดีกว่า ทั้งนี้ปัจจุบันเกษตรกรรายนี้มีหนี้ก้อนอื่น ๆ นอกเหนือจากที่เป็นคดีความ 4 คดีนี้และไม่มีความสามารถในการชำระเงินหนี้

กรณีนี้เกษตรกรเลือกที่จะหยุดการชำระหนี้ ซึ่งทนายความของทมิวจัยได้ชี้แจงให้เกษตรกรฟังว่าโอกาสถูกบังคับคดีในอนาคตยังมีสูงโดยเฉพาะจากสหกรณ์การเกษตรที่ศาลมีคำพิพากษาออกมาแล้ว และจำเลยไม่สามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษาประนีประนอมนั้นได้ ล่าสุดปลายเดือนธันวาคม 2563 จำเลยได้รับจดหมายจากกรมบังคับคดีให้ไปเจรจาพร้อมเจ้าหนี้นอกระบบ หลังจากนั้นทมิวจัยได้ร่วมกับมูลนิธิชีวิตไทให้คำแนะนำเพิ่มเติมแก่เกษตรกรระหว่างรอความคืบหน้าในทั้ง 4 คดี

1. แนะนำให้เกษตรกรเก็บเงินเดือนละ 2,000 เป็นเงินออม ทั้งนี้จากการสอบถามพบว่าเงินชำระหนี้เดือนละ 2,000 บาท ที่เคยจ่ายให้โจทก์ภายหลังของดการบังคับคดีนั้น มาจากเงินรายได้ในการทำเกษตร หมายความว่าเงิน 2,000 บาทนี้ไม่กระทบต่อชีวิตประจำวัน ทมิวจัยจึงแนะนำให้เปลี่ยนจากการจ่ายให้เจ้าหนี้มาเป็นการเก็บเข้าบัญชีเงินออมแทน

2. แนะนำให้เกษตรกรเพิ่มมูลค่าที่ดินด้วยการปลูกไม้เศรษฐกิจ ที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดให้เป็นทรัพย์สิน ที่สามารถใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ เช่น ไม้สัก พะยูง ชิงชัน ซึ่งสามารถขอสินเชื่อได้ที่สำนักงานเกษตรใกล้บ้าน หรือการปลูกไม้อื่นที่สามารถเก็บเกี่ยวได้ในเวลาอันสั้น และใช้ทุนไม่เยอะ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ที่ดินเมื่อนำเข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาดจะได้มีราคามากขึ้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์เงินของเกษตรกรรายนี้แล้วพบว่าความเป็นไปได้ค่อนข้างมากที่จะไม่สูญเสียที่ดิน เนื่องจากมีภาระหนี้สินโดยรวมสูงกว่ารายได้ และความสามารถในการชำระหนี้มาก

อ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2563). ประเภทของสหกรณ์. แหล่งข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้ที่ <https://www.cpd.go.th/cpdth2560/index.php/component/k2/item/185>
- พงษ์ทิพย์ สำราญจิตต์. (2559). บรรณาธิการ. หนี้ในระบบเกษตรกร พวงเส้นสุดท้ายการสูญเสียที่ดิน. นนทบุรี: ภาพพิมพ์.
- โพสต์ทูเดย์. (2560). เกษตรกรร้องประจันกำแพงกองทุนฟื้นฟู สุญญากาศ. แหล่งข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้ที่ <https://www.posttoday.com/economy/news/490922>
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.). (2563). ประวัติการก่อตั้ง. แหล่งข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้ที่ https://www.baac.or.th/th/content-about.php?content_group_sub=0001
- มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. (2563). รู้ไว้ได้ประโยชน์ การฟ้องคดีผู้บริโภค. แหล่งข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้ที่ <https://www.consumerthai.org/data-storage/low-rigthsmene/3882-600420.html>
- มูลนิธิชีวิตไท. (2559). หนี้ในระบบเกษตรกร พวงเส้นสุดท้ายสู่การสูญเสียที่ดิน. นนทบุรี: ภาพพิมพ์
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). โครงการศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- วิทยา เจียรพันธุ์. (2553). หนี้สินเกษตรกรไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- สำนักข่าวไทย. (2561). ก.เกษตรฯ เร่งแก้ปัญหานี้สินเกษตรกร. แหล่งข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้ที่ <https://tna.mcot.net/tna-220476>
- Thai Green Agro. (2549) เดินหน้าล้างบางเปิดไร่ทุ่ง เร่งจัดเข้าสู่ระบบสหกรณ์. แหล่งข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้ที่ <https://www.thaigreenagro.com/เดินหน้าล้างบางเปิดไร่/>

